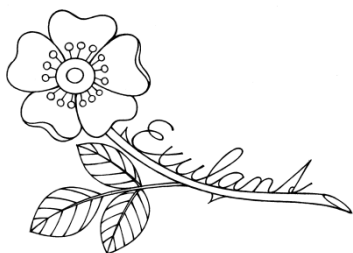

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 37 (1/2014)

občanského sdružení

EXULANT

Milí čtenáři,

v prvním letošním čísle se dočtete, že z podnětu Exulanta byl odhalen pomník v Lešně, některými příspěvky se vracíme k naší konferenci konané v říjnu ve Vikýřovicích a věnované loňskému významnému výročí Bible kralické.

Další, již VI. ročník Memoriálu J. A. Komenského v Žaclěři, je v letošním roce už za námi. Před námi je naopak odhalení pamětní desky exulantům v Žitavě, exulantský zájezd, konference a valná hromada. Zájezd po exulantských osadách ve Slezsku se uskuteční v květnu – není tedy mnoho času k přihláškám – prosíme, neváhejte. Valná hromada se bude konat 11. října 2014 v Liberci a bude se muset zabývat novými stanovami, abychom se vypořádali s tím, jak do oblasti spolkové činnosti zasáhl nový občanský zákoník. Prosíme Vás, abyste s tím počítali a dostavili se v co největším počtu. Věnujte, prosím, pozornost informacím o těchto akcích, které jsou uvnitř čísla.

Je dokončen sborník z našeho loňského sjezdu. Obsahuje vše, co se v loňském červnu v Praze odehrálo, CD s fotografiemi a skeny starých českých Biblí. Zájemcům, kteří se přihlásili, je rozeslán, nepřihlášení si mohou napsat na adresu pavel.cap@email.cz nebo na adresu našeho sdružení, cena sborníku je 100,- Kč + poštovné. Tamtéž je možno objednat i další naše publikace.

Jan Bistranin

PŘED VELIKONOCEMI

Každý at' slouží druhým tím darem milosti, který přijal; tak budete dobrými správci milosti Boží v její rozmanitosti. Kdo káže, at' zvěstuje slovo Boží. Kdo slouží, at' to činí ze síly, kterou dává Bůh – tak aby se všechno dělo k oslavě Boží skrze Ježíše Krista. Jemu buď sláva i moc na věky věků. Amen (1Pt 4, 10 – 11).

Židé v době, kdy žil Ježíš z Nazareta, měli své představy o tom, co je to Boží království a jaké jsou jeho možnosti. Domnívali se, že Bůh pošle Mesiáše, tedy jakéhosi svého zvláštního zmocněnce, a on nastolí globální vládu nad celým světem. Oni pak jako příslušníci Bohem vyvoleného národa zaujmou v takovém politickém uskupení prominentní pozice, zaberou v té nové vládě všechna silová ministerstva. To království bude silné a stabilní, neboť bude mít k dispozici nadpřirozené zdroje moci a nástroje k vládnutí. Ani Ježíšovi učedníci nebyli v této věci jiní. Ti také chtěli dosáhnout na všelijaké světské výhody, vyplývající ze skutečnosti, že se pohybují v Ježíšově blízkosti.

Připusťme, že ani my se od nich příliš nelišíme. Sice s největší pravděpodobností většina z nás nemá žádné politické ambice vládnout nad světem, ovšem když jsme unaveni z neustálého narážení na limity a hranice svých vlastních možností a když klesáme na kolena s pocitem, že služba, jež nám byla svěřena, je neúnosným břemenem, pak po přečtení tohoto oddílu z listu apoštola Petra

začínáme rozvíjet představy, jaké by to bylo krásné, kdybychom měli k ruce Boží moc. Pak bychom dělali zázraky, není-liž pravda? Avšak namísto toho, abychom si pouštěli své představy „na špacír“, se raději vážně zamysleme nad tím, co to opravdu znamená „sloužit ze síly, kterou dává Bůh“. Odpověď nalezneme právě u svého Mistra a Pána. Vzhledem k blízcím se Velikonocům soustředíme se na jeho pašijní příběh jako na model a klíč k nalezení odpovědi na naši palčivou otázku, kde vzít potřebnou sílu k úkolu, který jsme na sebe od Boha vzali. Jinými slovy: jakéže jsou to možnosti Božího království mezi námi a jaké jsou způsoby Boží vlády v dějinách spásy.

Pán Ježíš byl Bohu nejbliž, nejbliž ke zdrojům Jeho božské moci. Dokonce čteme, že on a Otec jedno jsou. K našemu velkému překvapení však zjišťujeme, že Ježíš odmítl cesty masivní demonstrace božských mocností. Zvolil přesně opačnou cestu – ztotožnil se se slabými a bezmocnými. Vzal na sebe roli služebníka a rozhodl se sloužit těm nejmizernějším a nejnepatrnějším. Nepropadl pokušení chopit se moci ve chvíli, kdy byl ohrožen. My bychom to na jeho místě pravděpodobně udělali. My se prostě takto chováme v situacích ohrožení. Ale to je velmi světský způsob chování! Proto jsou mezi námi rozepře, konflikty a dokonce i války. Zloba a nenávist se dokonce vyskytuje i mezi bratry či sestrami, zanechává za sebou rozbité rodiny, mnoho opuštěných a zapomenutých lidí, atd.

Ježíš nám ukázal skrze celý svůj pozemský život, ale zvláště skrze svou cestu kříže, jakéže jsou to možnosti a metody království Božího mezi námi. Odmítl využít Boží sílu v konfrontaci s lidskou hrubou silou. Tím nám otevřel cestu k Bohu. Dal nám příklad, jak se zachovat v situacích slabosti, ale také v jiných situacích – očekávat na Boha a hledat Jeho vůli. To je tím nejdůležitějším. Ostatní je podružné. Chceš-li zachovat svůj život, ztratíš jej. Nejlépe to vyjádřil apoštol Pavel, když do svého listu Filipenským vložil starý křesťanský hymnus o Kristu a učinil

z něj paradigma našeho vzájemného soužití: *„Každý at' má na mysli to, co slouží druhým, ne jen jemu. Necht' je mezi vámi takové smýšlení jako v Kristu Ježíši: Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži. Proto ho Bůh vyvýšil nade vše a dal mu jméno nad každé jméno, aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemí – a k slávě Boha Otce každý jazyk aby vyznával: Ježíš Kristus jest Pán“ (Fp 2, 4 – 11).*

Pavel Vychopeň

ZPRÁVA KRATICÁ O ODHALENÍ PAMÁTNÍKU BIBLE KRALICKÉ V LEŠNĚ

„A poněvadž Pán náš Písma svatá zpytovati poručil, odkazuji tobě za dědictví knihu Boží.“ J. A. Komenský. Kšaft umírající matky Jednoty bratrské, Lešno 1650.

Na staré rytině je sugestivně zobrazen požár Lešna z dubna roku 1656. Podle věží, co ještě stojí, se můžeme orientovat a odhadnout místo, kde stál dům Jana Amose Komenského. Tam byla instalována tiskárna českých bratří převezena z Kralic, kde v roce 1613 byly naposledy vytištěny archy s českým textem Bible, co se jí dostalo historického označení „kralická“. Zařízení tiskárny bylo i po děsivém požáru Lešna zčásti zachráněno, a dokonce byl obnoven provoz, ale až v dalekém Amsterdamu. Tak mě napadá, jak se asi stěhovala tiskárna s mohutnými tiskařskými lisy polovinou Evropy poničené válkou? Nejenom knihy mají své osudy, jak praví latinské úsloví: „Habent sua fata libelli.“, ale i tiskárny, ve kterých ty osudové knihy vznikaly.

Přeskočíme více než 350 roků a v místech, kde bylo v Lešně již pusto za městskými

hradbami a obrannými valy, stojí nyní nová architektonická perla města. Aula „Státní vyšší odborné školy Jana Amose Komenského“. Zde, na čisté bílé ploše zdi obrácené k městu, visí mohutná skleněná deska tvořená čtyřmi vrstvami silného tabulového skla. Ve střední části je jednotná plocha přerušena tak, že budí dojem otevřené knihy. Nad ní se doslova vznáší skleněná koule a záleží na divákově pohledu a intenzitě světla, zda vidí zeměkouli nebo měsíc rostoucí do úplňku. Tou otevřenou knihou prosvítá text zdobných starobylých literek. Spodní třetinu skleněného obrazu tvoří barevný zelenomod-rý pruh. Znalci může připomenout žalm 23: „Hospodin jest můj pastýř...na pastvách zelených ...“

Památník je ukončen poselstvím v české a polské řeči: „Na začátku bylo Slovo“ (Jan 1, 1).

Aby divákovi bylo zcela jasno, součástí kompozice je skleněná tabule s vysvětlujícím textem:

V tiskárně Českých bratří,
přivezené do Lešna z Kralic na Moravě,
vydával své spisy v letech 1631 – 1656
Jan Amos Komenský

400. výročí Bible kralické
1613 – 2013

Následuje překlad do polštiny. Vše rámuje exulantská růže, logo o.s. Exulant, který byl iniciátorem projektu.

Autorem památníku je přední sklářský umělec Valér Kovac, který rovněž přijal účast na slavnostním odhalení svého reprezentativního díla..

Odhalení památníku se stalo součástí zahájení akademického školního roku dne 17. 10. 2013. Byli účastní všichni akademičtí funkcionáři ve slavnostních talárech v čele s Jeho Magnificencí a reprezentanti města Lešna se svým prezidentem. Mezi zahraničními hosty byla i delegace z univerzity v Umani na Ukrajině. Nechyběli zástupci českého a polského konzulátu. Slavnost uvedl pan Ryszard Biberstajn, ředitel

akademické knihovny, a poté byla zahájena zpěvem školního pěveckého sboru Comenius.

Synodní senior ČCE Joel Ruml řekl: „V České republice se říká, že v Kralicích je jediný pomník věnovaný knize v Evropě. Nyní víme, že i v Lešně, díky spojené snaze města, Státní vyšší odborné školy a občanského sdružení Exulant, bude existovat také. Je to pěkný projekt, vnáší do našeho života řadu symbolů. Vzhledem k počasí, před kterým někteří z tohoto místa předčasně odešli, chci zmínit ještě jednu skutečnost. Kámen, cihla, sklo i dřevo použité při stavbě budovy nebo uměleckého díla vesměs vydrží víc a déle než člověk. Nakonec i Bible kralická sama zažila mnoho a provází nás stále navzdory tomu, kolik generací lidí již pominulo.

Přeji tomuto památníku, aby nebyl jen uměleckým dílem, aby byl odkazem k Bibli, k prameni hledání Boha a jeho vůle, a tak všem generacím dnes i generacím příštím připomínal jak úctyhodné snažení dávných překladatelů Bible kralické, tak i věrnost všech těch, kdo z ní žili a čerpali sílu pro vedení dobrého života.

Ať vy, pane prezidente, pane rektore, studenti, přátelé, máte dobrý život a ať vám k němu pomáhá navazování na bohatství, které máme, a které přečkává, i když my pomíjíme.“

Za odhalovací stuhu, mezi čestnou stráží, měli tu čest zatáhnout: Maciej Pietrzak, rektor PWSZ, Joel Ruml, synodní senior ČCE, Tomasz Malepszy, prezident města Lešna, Mirosław Jelinek a Josef Čáp, oba členové výboru o.s. Exulant a Jan Szpet, děkan teologické fakulty univerzity v Poznani.

Zpěv akademického pěveckého sboru Comenius velmi důstojnou a dojemnou slavnost Bible kralické ukončil. Do našeho archivu bude zařazen pamětní květ uvitý polskou červenobílou stuhou se zaklíněným modrým srdcem. Více než symbolická nová trikolóra.

Účastníkům slavnosti byla věnována faksimile rytiny titulní strany historického tisku Bible kralické, vytištěná na ručním papíře

z Velkých Losin. Ve stejné dílně byl vyroben i papír pro tisk Bible před 400 lety.

Tak se Exulant hrdě přihlásil k dědictví, odkázanému v městě, které se stalo synonymem českého náboženského exilu ztělesněného Janem Amosem Komenským.

„Prosím pak tebe, dcerko milá, Jednoto polská, pamatuj, z jakéhoš kmene pošla, abys révovím dobrým vysazenou viničkou býti hleděla....“ J.A.K.

Při stejné příležitosti bylo kancléři školy panu Zbigniewu Mocekovi uděleno čestné členství v občanském sdružení Exulant. Zazněla při tom tato řeč:

„Vážený pane kancléři, drahý příteli Zbigniewe, Vaše Magnificence, Spectabilis, Honorabilis, pane prezidente města Lešna, dámy a pánové,

je mi velkým potěšením a poctou, že mohu u příležitosti odhalení památníku Bible kralické v Lešně, před tak vybranou společností, předat exulantskou růži a jmenovací diplom čestného člena občanského sdružení Exulant z České republiky, kancléři PWSZ panu Mgr. Zbigniewu Mocekovi.

Exulant je spolkem, který sdružuje potomky exulantů, kteří pro víru museli opustit svou vlast. Mnozí z nich odešli do Polska, někteří, jako například Jan Amos Komenský, přímo do Lešna. Polsko se jim stalo novou vlastí a domovem. Jejich potomci poděkovali tak, že za svobodu bojovali i se zbraní v ruce.

V diplomu je uvedeno, že čestné členství se uděluje za zásluhy o rozvoj kulturní spolupráce mezi nevládními institucemi České a Polské republiky.

Dovolte prosím, abych ve své laudátorské řeči vzpomněl osobních kontaktů. Pan kancléř Zbigniew Mocek je vizionář se schopností své vize realizovat. Jeho škola, kterou zakládal a na jejíž akademické půdě nyní stojíme, je toho trvalým důkazem. Sám učitel, rozpoznal genialitu myšlenek Jana Amose, který jako exulant zde v Lešně žil a pracoval a zasadil se o to, aby nová škola univerzitního typu nesla jméno tohoto

výjimečného muže. Pan kancléř velmi pozorně poslouchá. Naslouchá aktivně, to znamená, že doplňujícími otázkami si ověřuje, zda dobře porozuměl a svůj úsudek hned sdělí. Dokáže odhadnout význam předkládaného problému. Díky těmto vlastnostem se mohla realizovat zcela nevšední spolupráce. Byly realizovány kulturní projekty k 590. výročí upálení M. Jana Husa a 380. výročí příchodu Českých bratří s Janem Amosem Komenským do Lešna. Ve světové premiéře zazněla kantáta vídeňského skladatele Pavla Koutníka v nastudování školního pěveckého sboru „Comenius“. Divadelní hra na motivy díla Jana Amose, v provedení žáků PWSZ, byla opakovaně dána na divadlech v České republice. Pěvecký sbor Dalibor ze Svitav zpíval na školním festivalu. „Comenius“ přijal pozvání na festival písní do České republiky.

Aktivity pana kancléře ovšem překračují uvedenou oboustrannou spolupráci. Je radostné sledovat nadšení a vitalitu, kterou věnuje **své škole**, se kterou žije. Má rád svoje studenty a mladé již proto, že jsou to oni, kteří budou v jeho díle pokračovat. Pevné základy jsou položeny.

Na památníku Bible kralické je motto: „Na začátku bylo Slovo“. Přejme si, abychom ho všichni slyšeli a jak překládali kraličtí „ostříhali“ ho, tedy sřežili.

Josef Čáp

ZÁJEZD V ROCE 2014

Putování po „pruských“ exulantských obcích 18. století ve dnech 10. – 11. května 2014

Náplní zájezdu bude návštěva historických míst – obcí, kostelů, hřbitovů, jejichž založení a budování je spojeno s exulanty 18. století. V roce 2014 vzpomínáme několik výročí: Poděbrady 250 let od založení, Husinec a Velký Tábor 265. výročí od založení.

Program:

10. května 2014, 9:00 hod. nástup v Pardubicích před budovou hlavního nádraží, odjezd 9:15 hod. **Trasa:** Pardubice, Klodzko,

Ziebice (Münsterberg), Kepno, Wielky Tabor (Friedrichstabor), Czermin, Tabor Maly, Grodziec (Fridrichs-grätz – Fridrichův Hradec), Lubienia (Sacken), Strzelin – ubytování, nocleh.

11. května 2014: Strzelin, Poděbrady (Horní, Dolní, Střední), Gesienec (Husinec), Ziebice (Müstenberg), Klodzko, Pardubice.

Celkem cca 700 km, předběžná cena 1.700,- Kč.

Přihlášky je nutné zaslat urychleně, nejpozději však do 15. 3. 2014 na adresu pavel.cap@email.cz nebo Mgr. Pavel Čáp, Brechtova 4/778 (schránka č. 25), 149 00 Praha, do 15. dubna bude třeba zájezd zaplatit.

Literatura: Edita Štěříková: Pozváni do Slezska; Edita Štěříková: Stručně o pobělohorských exulantech.

LETOŠNÍ AKCE EXULANTA:

1. února – VI. ročník Memoriálu J. A. Komenského v Žacléři;

8. března – odhalení pamětní desky českým exulantům v Žitavě;

10. – 11. května – zájezd po exulantských osadách v bývalém pruském Slezsku;

24. srpna – setkání reemigrantů v Trpístech u Stříbra ve 14,00 hod.;

11. října – konference a valná hromada Exulanta v Liberci.

Další doporučené akce:

29. března – Seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a společenské vědy, pořádá historická společnost Veritas v ČCE v Pardubicích;

24. května – řádná valná hromada Veritas v Praze – postoj k tzv. mariánskému sloupu;

21. červen – vzpomínkové shromáždění na Staroměstském náměstí v Praze k 393. výročí popravy představitelů stavovského odboje roku 1621;

4. – 6. července – 9. setkání křesťanů ve Wroclawi s mottem „Svobodni v Kristu“.

Exulant se zúčastní na programu i vlastní expozicí; v rámci setkání se budou konat **6. července** bohoslužby za účasti Zelowských zvonků v exulantském kostele v Pstrážna u Náchoda.

6. července – Husův den na Kalichu u Železného Brodu, setkání na Růžovém paloučku u Litomyšle;

VZPOMÍNKA NA KONEC VÁLKY ...

Kdysi jsme se s bratrem Jiřím domlouvali, která příjmení jsou v Zelově nejčastější. Shodli jsme se, že „Pospíšili“ jsou bezkonkurenčně na prvním místě a příjmení Novák, Svoboda, Rejchrt, Hovorka, Provazník, Jelínek jsou sice také častá, ale na Pospíšily to nestačí. Proto se rozlišovalo: Pospíšil-Šáru, Pospíšil z Vrbouky, Velký Pospíšil a podobně. Maminka byla rozená Pospíšilová (z Velkých Pospíšilů), měla pět sourozenců, kteří měli deset dětí – tj. 6 bratranců a 4 sestřenice. Tatínek měl šest sourozenců, kteří měli také deset dětí – tj. 7 bratranců a 3 sestřenice. Tatínkova sestra Bruňa se provdala za Pospíšila Viléma a měla s ním 3 děti, z čehož je vidět, že jenom v našem rodinném okruhu bylo osm Pospíšilů a pět Pospíšilek (z 20). Dokonce Vilém Pospíšil (Velkej) – můj strejček, sousedil s Pavlem Pospíšilem na „Petřkouskej“ a nebyli vůbec příbuzní, společný měli jen „příkoupek“, který byl hranicí mezi usedlostmi.

Když na jaře tál sníh, tak to byl horský potok. Pro nás kluky to bylo „eldorádo“, mohli jsme s dospělými rozbíjet led a uvolňovat cestu vodě, aby se dostala do velkého příkopu a nerozlévala se po okolí. Často byly zaplaveny louky okolo „Sázouky“ a když to ještě zamrzlo, bylo to nejkrásnější klouzání nebo bruslení na „sničuchách“ (bruslích), „kopičaně“ – na trojhraném polínku, byl na jedné hraně přes celou délku polínka natažen drát upevněný na začátku a na konci polena, v němž byly propáleny silným drátem dvě díry pro provázky na upevnění k sportovní

obuvi. To ovšem byly trepy (dřeváky). Hokejové zápasy, které se tam odehrávaly s ohnutými klacky (hokejky), byly důležitější než kanadská liga. Bohužel to sportovní novináři úmyslně zamlčeli, že hokej se začal hrát na „Sázouce“ a ne v Kanadě.

Když vzpomínám na sousedy, tak skoro všichni byli s námi přímo nebo vzdáleně příbuzní. Náš dům byl od domu Pospíšilů (Velkých) vzdálen asi 100 metrů. Proto také bratrance Jeník, Mirek a Renek byli nejbližšími kamarády, a i proto, že mezi námi byl nepatrný věkový rozdíl. Sestřenice Mirka se narodila až po našem odjezdu do ČSR. Všechny dětské hry a různé zakázané výpravy nás sblížovaly. Zakázanou jsme měli opuštěnou, tajemnou cihelnu, kde jsme se vozili na vozících, ve kterých se kdysi přepravovala cihlářská hlína. Chodili jsme tajně na „Patiky“ na vojenskou střelnici vyhrabávat z písku, za terči „kulky“. Z nich se v peci roztavilo olovo a plášť náboje jsme vsazovali do šípu. To jsme okoukali od starších znalců, jako byl bratr Jiří a Jurek „Frižovič“. Když němečtí vojáci zjistili, že mají po každé střelbě kopec rozhrabaný, tak tam postavili hlídku, čímž cena „kulky“ na dětském rynku prudce stoupla a museli jsme čekat, až se vymění posádky. Po krátkém čase, když nová posádka zjistila, že písečný kopec za terči je rozhrabán, postavili tam znovu hlídku. Vždycky jsme našli možnost, jak hlídky doběhnout. Vůbec nás nenapadlo, že je to nebezpečné.

Ke konci války byl postaven v lese směrem k „Patykům“ tábor pro ruské zajatce. Zajímavé bylo, že je nikdo nehlídal. Měli svoji samosprávu, ale než tábor stačili dokončit, přiblížila se fronta a osazenstvo tábora zmizelo. Prázdné baráky během několika měsíců lidé rozebrali i s velkou kuchyní a jídelnou. My kluci jsme se motali všude, kde se něco dělo. Akorát jsem nechápal, proč se při tom rabování musí všechno rozbít.

Na události to bylo období velmi bohaté. O boji, kde by se střílelo, o tom jsem neslyšel. Střílelo se „jenom“ do zajatců – u sousedů Nováků (Kedajů). Zavolali tatínka,

protože se dobře domluvil ukrajinsky i německy, aby zajatcům vysvětlil, proč budou zastřeleni. Protože je mezi nimi jeden eseman. Museli se svléci do spodního prádla, nechali je utíkat a za stodolou je postříleli jako zajíce. Říkalo se, že Rusové brali do zajetí až od deseti osob nahoru. To potvrzuje i počet asi osmdesáti německých vojáků, pohřbených blízko Hejzlarova lesa.

V našem okolí se tehdy daly nalézt různé zbraně – pušky, náboje, granáty, rozbušky i se zápalnými šňurami. Přicházel jsem jednou ke skupině, ve které bylo klubko dětí. Byla tam dvouletá Věruška Nováková, kterou hlídal starší bratr Jiří, bratři Pospíšilové, malý Renek, kterého hlídal Mirek, protože starší Jenda byl zaměstnán kamenem, kterým právě rozbíjel rozbušku. Než jsem k nim došel, tak nastal výbuch. Na prašné ulici se najednou válelo klubko dětí, nikdo nechápal, co se stalo, jenom Jeník měl kratší ukazováček a pochroumaný palec. Hrozně mu z toho poranění tekla krev. Hned jsme utíkali ke „strejčkům“, kde mu to teta Aňa polila arnikou a zavázala proužkem tkaniny ze staré poslamky. Všechny děti z toho kroužku měly poďobané obličejy od střelného prachu, a byl to velký zázrak, že nikdo nepřišel o oči. Po tomto pyrotechnickém pokusu, nám rodiče sebrali všechny vojenské předměty a přísně zakázali hrát si s nimi. Zdálo se nám to moc přísné. Proto jsme to dodržovali, jen když na nás bylo vidět. Píšu to proto, že podobné příhody nás bratrance sblížovaly.

To bylo první čtvrtletí roku 1945. Začali jsme chodit do školy, a tím nám také začaly jiné povinnosti. Naše rodina se připravovala na návrat do vlasti, „strejčky“ Pospíšili zůstali v Zelově, kde se jim později narodila moje nejmladší sestřenice Mirka. Všichni bratrance Pospíšilovi byli schopní a úspěšní: Jeník dokončil vysokou školu chemickou s titulem inženýra a byl autorem několika vynálezů. Jeho dcera Anička je středoškolskou profesorkou klasických jazyků (řečtina a latina), mladší Mirek to provedl jako jeho tatínek – nevydržel v cizím prostředí a vrátil se hned po zahájení školy z internátu domů.

Později ho osud zavál do Varšavy, kde byl na protestantském hřbitově správcem až do konce života. Během této služby dostal státní vyznamenání od varšavského primátora, že z vlastní iniciativy obnovil a upravil společný hrob padlých účastníků varšavského povstání. Jeho syn Janek převzal správcovství po tátovi a jeho bratr Marek má důležité zaměstnání ve varšavské státní mincovně. René studoval ekonomii ve Varšavě, odkud šel na stáž do Prahy studovat zahraniční obchod. Během školy se oženil s Janou D. a zůstal v Praze. Jeho mimořádná znalost jazyků a umění jednat s lidmi mu usnadnily úspěch, stal se obchodním ředitelem podniku zahraničního obchodu. Vystřídal několik stáží v zahraničí: Finsko – delegát, ve Švýcarsku pomohl založit afilaci, kterou vedl asi jedenáct roků. Minulý rok odešel do důchodu ze západního Německa, kde přes deset let pracoval jako ředitel a předseda správní rady. Všude byl zaslouženě úspěšný. Jeho dcera Rena je úspěšná právnička na MZV a syn Tomáš patří mezi nejúspěšnější kunsthistoriky střední generace.

Touto vzpomínkou jsem chtěl ukázat, že v některých rodinách došlo k návratu do vlasti jen některých členů rodiny, a to nejen z vlasteneckých důvodů. A že „zelováci“ byli úspěšní jak v rodném Polsku, tak i ve staré vlasti. Ještě bych chtěl vyzdvihnout z dvacetičlenného klubu bratranců a sestřenic sestru Věru Dohnalovou a sestřenicu Mirku Jersákovou. Obě brzy ovdověly a dokázaly velmi úspěšně vést svoje rodiny. Často zapomínáme na sestřenicu Bronislavu (Bruňu) Novákovou, která tragicky zahynula v Liberci a byla snad jediná, která hovořila židovským jazykem „jidiš“.

Velmi mě zaujaly vzpomínky bratra kazatele Vlastimila Pospíšila v knize „Návrat domů“. Jeho zkušenosti jsou podobné jako naše. My jsme se stěhovali později, až v polovině října a cesta (cca 200 km) v nákladním vagonu (dobyččáku) trvala šest dnů jenom po Polsku a jeden den pak ještě z Bohumína do Prahy. U Katovic jsme stáli čtyři dny na mrtvé koleji, dokud nedostali výpalné. Pustili

nás na trať, až když zjistili, že už další úplatek nedostanou.

Autorova babička byla zděšena, když slyšela mluvit české dělníky na nádraží. Za každým slovem to bylo „ježišmaria“ – vždyť to jsou tady samí Poláci a mluví česky! Od železničářů také zaslechla, že přijel transport Poláků – my a Poláci! Kam jsme to jen přijeli? Ujížděli jsme před Poláky, kteří hřešili braním Božího jména nadarmo a jsme zase mezi Poláky. To jsme museli jet tak daleko a všechno opustit?!

Po strastiplném týdnu jsme konečně dorazili na česko-polské hranice. Ve vagonu byly otevřeny dveře, nebyly to vlastně dveře, ale zavěšená vrata a dívali jsme se na českou krajinu. Zpívala se česká hymna. Velmi slavnostní, dojímavý okamžik nám pokazil sedlák, který s kravičkou zaorával strniště. Pro maminku to bylo velké zklamání, protože to bylo v neděli. V našem zelovském okolí to bylo něco neslýchaného. O takovém prohřešku se tam vždycky dlouho mluvilo, třeba: „To je ten neznaboh, co v neděli před bouřkou svázel obilí.“ Další údiv byl, že kráva je přece na mléko, a na těžké tažné práce jsou koně a volí. Přijížděli jsme do vysněné vlasti, ale všechno bylo jiné. Naše uzavřené zelovské prostředí, které ještě umocnila německá okupace a zkreslené, zidealizované představy o Čechách a Čěších způsobily u mnohých velké zklamání. V Praze jsme „přistáli“ na Masarykově nádraží, odkud nás dopravili do sběrného tábora v Ďáblicích. Tam jsme byli v karanténě čtrnáct dnů. Byly to pro nás ohromné dva týdny velkých změn – z vesnického „městyse“ Zelova, kde se, nebýt války, „zastavil čas“. Mnozí z nás viděli poprvé vlak a hned jsme s ním cestovali. Čtrnáct dnů jsme mohli poznávat Prahu, viděli jsme, jak prezident Beneš 28. října projíždí po Václavském náměstí a odpoledne na Strahovském stadionu fotbalový zápas Československo proti mužstvu spojeneckých armád. Vyhráli jsme tenkrát 4:0. Viděli jsme tehdy i defilé čtyř spojeneckých armád, včetně skotského praporu s dudáckou hudbou a vojáky v kostkovaných sukních – to byl pro nás

nezapomenutelný zážitek. Po nuceně příjemném pobytu v Praze jsme odcestovali do stanice „Svojšín-Černošín“. Nevím proč ten název stanice, když Černošín je vzdálen od železniční stanice 8 km. A tady máme zase podobné zkušenosti jako bratr kazatel Vlastimil Pospíšil. Bydleli jsme asi měsíc (?) s původními majiteli, ale nebylo to nic příjemného. Nikdo z nich neuměl ani slovo česky. Domluvit se s nimi mohl jenom tatínek. Původní hospodář byl starostou obce a byl, jako voják, nezvěstný – na východní frontě. Několikrát jsem viděl sedět maminku v tmavé kuchyni s původní majitelkou, jak pláčou a povídají si, přestože ani jedna neuměla jazyk té druhé. Po přestěhování do Nového Města pod Smrkem maminka odmítala cokoli po Němcích. Celý rok jsme spali na matracích položených na podlaze, než nám truhlář vyrobil nábytek, na vázaný vklad.

Měl jsem tentokrát, podle přání přítele Jurka Svobody, napsat něco o bratrancích, a nakonec jsem psal o sobě.

Josef Mundil

... A NA DOBU POZDĚJŠÍ

Po publikování knihy M. T. Zikmunda a Petra Pitharta "Ptám se, tedy jsem" se mě ptali někteří známí, jak jsem se dostal v období „konsolidace“ ke spolupráci s Petrem Pithartem.

Po dubnu v r. 1969, tj. po nástupu G. Husáka k moci, jsem věděl, že musím z podniku zahraničního obchodu Centrotex odejít. Hlavně proto, že jsem organizoval putovní výstavy, dokumentární fotografie z prvního týdne sovětské okupace z Prahy a Liberce, a též jsme s manželkou rozepisovali (hlavně manželka) různá prohlášení, která již byla zakázána (např. projev L. Pachmana, prohlášení kapitána Hájka /původem ze Zelova/ k okupaci, který vrátil nejvyšší polské vyznamenání, které dostal za statečnost u Monte Casina, 10 bodů jak se chovat během prvního výročí okupace). Tehdy tatínek umíral na

rakovinu a po jeho skonu jsem dal v podniku výpověď. Věděl jsem, že místo v oboru nedostanu, proto jsem nastoupil jako pomocný dělník u Vodních zdrojů. To bylo v listopadu 1969. V sedmdesátých letech minulého století do podniku nastoupilo z podobných důvodů hodně tzv. „pomocných dělníků“, např. novinářů (J. Vančura, J. Štern), historiků (V. Kural, J. Křen, J. Novotný, J. Gruntal), ekonomů (V. Šilhan, F. Povolný), právníků (P. Pithart a později na krátkou dobu i jeho otec) a sportovců (E. Zátopek a J. Odložil). Těch nedobrovolných zaměstnanců bylo daleko více, snad žádný národní podnik neměl tolik profesorů a špičkových pracovníků na místech s nejnižším platovým ohodnocením jako Vodní zdroje.

Při práci pomocného dělníka – čerpače – jsme z vrtů čerpali vodu a zjišťovali kapacitu vrtu, kolik litrů vody proteče za vteřinu, měřili jsme také okolní studny a potoky a zjišťovali, zda naše čerpání neovlivňuje okolí. V jedné velké čerpací akci se sešlo více posádek na Řepínském dole – to bylo údolí, vlastně kaňon, uprostřed kterého protékal potok obrostlý vrbami a olšemi; po ukončeném čerpání jsme potok vysušili. Zůstalo po něm suché koryto ještě obrostlé olšemi a smutečnými vrbami. Před samotným čerpáním se všechny posádky sešly v Řepíně, kde nám byla rozdělena čerpací pracoviště po celém údolí. Po společné schůzi v hostinci jsme zůstali všichni „na pivu“. Bavili jsme se o příští práci a samozřejmě o politice. Vedle mě seděli P. Pithart a J. Štern. Vytýkal jsem jim, že nic neděláme proti normalizaci a pokud by byla možnost něco podniknout, tak bych rád pomohl. Nevěděl jsem, že oni již tehdy měli spojení na p. Kavana a na p. Pelikána a že technika spojení a předávání písemnosti byla již domluvena. Petr Pithart mi později řekl, že si nemyslel, že nabídky učiněné u piva někdy využije. Využil to tehdy, když měl pocit velkého nebezpečí a bál se sledování. Uložil si u nás v komoře dvě velké tašky písemností, ani si nepamatují obsah. Řekl mi, že se můžu do všech písemností podívat a pokud nebudu s něčím souhlasit,

tak mu to mám oznámit. Stalo se to jenom jednou, ale o tom později. Tak začala naše kurýrní spolupráce s přepravou písemností, kterou z Londýna organizoval J. Kavan.

Když se přepravovala větší zásilka a musela se rozdělit, tak jsem se podíval na obsah, např. tři papírové pytle z archivu historika Karla Kaplana – tři pytle písemností ÚV KSČ, na každé stránce razítko PŘÍSNĚ TAJNÉ. Pokud jsem nemusel, tak jsem se na obsah nedíval, zbytečně bych měl větší strach, a čím jsem věděl méně, tím lépe.

Pravidelná spolupráce začala až v roce 1971, když jsem nastoupil na Vysokou školu umělecko-průmyslovou jako ruční tkadlec. Řemeslo na škole bylo vedeno jako dělnické povolání a nevztahovalo se na ně přísné kádrování. Zde jsem pracoval přes 35 let. Ve škole jsem měl pevně stanovenou pracovní dobu, proto jsem mohl být připraven každé dva měsíce, když vycházely „Listy“. Dvouměsíčník „Listy“ řídil z Říma Jiří Pelikán a přepravu samotnou (kempingový mikrobuses) vypravoval Jan Kavan.

Moje činnost spočívala v tom, že když dostal Petr Pithart informaci buď pohlednicí, nebo rozhlasem o příjezdu zásilky, tak asi týden předem se u nás doma soustřeďovaly všechny písemnosti k odeslání. Později, když jsem měl pronajatou dílnu, tak se vše odbývalo v Londýnské ulici č. 3. Po oznámení přesného příjezdu měl Petr Pithart s návštěvou domluvenou schůzku v některé kavárně, kde došlo k výměně informací a drobné pošty. Také byli seznámeni o technice předání zásilky – Petr Pithart stál na schodech kostela sv. Mikuláše a já jsem parkoval s trabantem před kostelem. Když Petr Pithart vyndal složené noviny, bylo to pro mě znamením, že je všechno v pořádku. Měl jsem nastartováno, vyjel jsem a oni se za mě zařadili, jak bylo domluveno. Jeli jsme na místo, které jsem měl předem ověřené a kde jsem měl jistotu, že mě nikdo nesleduje. Celá akce začala asi ve 20.30 hod. a končila cca ve 22 hod. Vyměnili jsme si tiskoviny, které jsem uložil do kufru auta (pokud toho bylo více, tak na zadní sedadla, přikryl jsem to

dekou), za pár vteřin byla výměna provedena. Na těch pár vteřin jsem neměl připravenou žádnou legendu, kdybych byl chycen při činu. Doma na Malé Straně na mě čekal Petr Pithart a zásilku jsme roztřídili – zásilku pro Brno, Bratislavu a okolí si odnesl Petr Pithart.

Hlavním odběratelům jsem zásilku druhý den rozvezl, tj. paní Břachové, R. Zemanovi, R. Slánskému, J. Šternovi a J. Šiklové. Všechny zabalené zásilky měly své názvy: Petr Pithart – George, Jiřina Šiklová – Kat a já jsem měl označení Soused, další si nepamatují.

Někdy v roce 1976 mě P. Pithart požádal, abych jel k oboře Hvězda, že tam přijede někdo s vozejkem dvoukolákem a předá mi část zásilky. Přijel dělník v montérkách s dvoukolkou naloženou věcmi k malování bytu a pod náradím byly časopisy a knihy. Malířský mistr byl pan profesor Vilém Prácheň. To bylo těsně před emigrací pana profesora. Další zásilky jsem už přebíral sám a ještě dlouho mi malířské potřeby sloužily jako kamufláž. Poslední místa předávání zásilek jsem vybral mezi Prahou a Líbeznicemi, kde byl malý provoz a kde jsem mohl pozorovat, zda za námi někdo nejede.

Po žádosti, že posádce vadí velká vzdálenost od středu Prahy, jsem doporučil Petru Pithartovi místo U Písecké brány ve 12 hodin v poledne, že zaparkují v parku a já vedle nich. Já jsem auto znal, poznávací znamení pro posádku auta byla moje tmavě červená kostkovaná čepice a srolované noviny. To bylo období, kdy organizačně přebírala celou akci Jiřina Šiklová. Petr Pithart tehdy podepsal Chartu 77, proto ta změna. Petr Pithart byl s námi, hlavně při dodávkách, které byly adresovány pro něj a jeho klienty, v pravidelném kontaktu.

Předávky písemností U Písecké brány skončily, když jsem v jedné tašce se zásilkou objevil fotografie Písecké brány – muselo proto dojít ke změně místa předávání. Jiřina Šiklová zkusila předávání v Kostelci nad Labem na malém náměstí v bytě, kde bylo více lidí (byli velmi obětaví a milí),

a mimo to, před domem byly lavičky, kde vysedávali důchodci a zahraniční poznávací značka by určitě vzbudila pozornost.

Po těchto zkušenostech mi proto Jiřina Šiklová nabídla další adresu v Tróji u sester Prof. Julie Matouškové (1896) a MUDr. Aničky Kavinové (1894) v jejich garáži. Do garáže se vjíždělo přímo z ulice. Nejdříve vjelo do garáže auto s posádkou, vyložil se náklad a naložily se věci k odeslání. Následně jsem do garáže přijel já, rozdělil náklad a rozvezl podle původních adres. Při druhém rozdělování mě překvapil zahradník, který měl v garáži náradí a klíč od garáže. To byl také důvod, proč jsem navrhl Jiřině Šiklové a Petru Pithartovi změnu v předávání, i když nerad, protože prostředím u dam v Tróji bylo ohromné. Od nikoho jsem nepociťoval takovou vděčnost, samozřejmou pomoc a klid; jedinou starost měly, aby „Svědectví“ a „Listy“, které od nás pravidelně dostávaly, někomu nechyběly.

Změna spočívala v tom, že výměna probíhala přímo v mojí dílně v Londýnské ulici č. 3. Často tam parkovali cizinci, kteří bydleli v hotelu Ametyst v Makarenkově ulici (dnes Jana Masaryka). Dílnu jsem měl pronajatou od výtvarníka, řezbáře Sergeje Rouleho, který ji měl pronajatou od Vesnického divadla a divadlo ji zase mělo pronajatou od malíře Stehlíka, který se odstěhoval do jižních Čech. Dostat se k mému jménu na bytovém úřadě bylo nemožné i pro StB.

Výměna tiskovin v Londýnské byla úspěšná necelé 4 roky. Nevím, kdo rozhodl o předávání zásilek P. M., který byl již za podobnou činnost odsouzen na 3 roky. Pro mě to bylo daleko složitější, protože všechny věci se u mě soustřeďovaly jako při minulé výměně, potom jsem musel celý náklad přepravit k P. M. do garáže Na Petynce nebo do vodárny Před Bateriemi, kde byl zaměstnán. Přivezené věci jsem musel přepravit do Londýnské, roztrždit a přepravit na určené adresy. Měl jsem tou změnou daleko více práce a zvýšila se tím pravděpodobnost prozrazení. Když jsem v květnu roku 1981 zaslechl v hlavních rozhlasových zprávách, že byl na

hranici zachycen „kamion“ se záškodnickými tiskovinami, odešel jsem hned k Petru Pithartovi, abych ho informoval. Ten už to věděl a Jiřina Šiklová také. Asi po 8 dnech po zadržení kamionu začalo hromadné zatýkání. Kdo byl tak nedůsledný a nezničil svůj zápisník i s adresami, to znám jenom z doslechu a z knihy „Vítězové a poražení“.

Po těchto dramatických událostech jsme odjeli trabantem s P. Pithartem, J. Šternem a R. Zemanem na odlehlé místo u Berounky. Tam jsme se dohadovali o příčinách odhalení „kamionu“. J. Štern okamžitě podezíral P. M., ostatní váhali, já jsem ho hájil, přestože jsem byl proti tomu, aby tu práci dělal. Myslel jsem, že když někoho obviníme a bude nevinný, tak určité podezření zůstane. Jednalo se o člověka, který byl 3 roky zavřený. Honza Štern měl bohužel pravdu. Také mě mátl, proč ten „kamion“ nepustili dál a nesledovali, ke komu zásilky směřují. A proč začali zatýkat až po 8 dnech. Možná, že se začalo později, až po objevení zápisníku s adresami.

Po zprávě o zadržení „kamionu“ celníky jsem došel do vodárny (Před Bateriemi) k P. M. a řekl mu, že uschovám připravenou zásilku. On mi řekl, že má bezpečné místo, kde písemnosti přechodně uschová – bylo to v domku ve Staré Boleslavi. Dům byl v nepřítomnosti majitele vykraden, sousedé zavolali SNB, která písemnosti jako náhodou našla a předala celou záležitost StB. Stejný postup použila StB v mojí dílně na Vinohradské ulici č. 73 (18. 8. 1988). Měl jsem v atelieru vylomené dveře, textilní barvy s dalšími věcmi rozházené po zemi a dokumenty a fotografie ze srpna 68, které jsem chtěl pro známé vystavit, ležely mezi tím zmatkem na podlaze. Hodní sousedé zavolali SNB a potom vše pokračovalo jako ve Staré Boleslavi. Ještě týden před touto událostí byly v dílně 3 nejmodernější rozmnožovací stroje, které naštěstí včas odvezl V. Mlynář. Věc byla samozřejmě předána StB a mě to stálo tři výslechy do pozdních nočních hodin a 3 dny domácího vězení.

Teď se vrátím na začátek spolupráce s Petrem Pithartem, kdy mi řekl, že když nebudu s něčím souhlasit, tak mu to mám říci. V jedné z posledních připravovaných zásilek byly dva krátké filmy „civilní“ obrany. Nesouhlasil jsem s jejich odesláním. V případě zachycení filmů StB bychom byli posuzováni jako špioni, a přitom se jednalo o svazarmovské filmy, které se veřejně promítaly. Po dohodě s Petrem Pithartem jsme filmy s J. Šternem spálili. Bylo to velké štěstí, protože by byly součástí zásilky, která byla zachycena ve Staré Boleslavi.

S Petrem Pithartem a s přáteli, které jsem na začátku jmenoval, jsme spolupracovali, ale už nepravidelně, až do listopadu 1989. Po velkém zatýkání v květnu roku 1981 jsme měli velké obavy, že budeme postupně pozatýkáni. Jsem Jiřině Šiklové vděčný, že o naší skupině nepromluvila. Podobné vzpomínky mají jednu nevýhodu, totiž že to vypadá jako by to všechno člověk dělal sám. Není to ale pravda, bylo nás mnoho a byl jsem jedním z mnoha koleček a měl velké štěstí, že můžu něco dělat proti násilné normalizaci. Na závěr bych poznamenal, že bez rodinného zázemia, manželky a pomoci syna Stanislava by žádná konspirace nepomohla. Největší obavu jsem měl z toho, co se stane, když mě chytí. Vydržím jejich vydírání? Měl jsem štěstí, že jsem tyto problémy nemusel řešit. Se všemi jmenovanými se velmi dobře spolupracovalo, zvláště s Petrem Pithartem jsme měli při řešení problémů stejné přístupy k řešení.

P.S. U jednoho spolupracovníka neuvádím celé jméno. Myslím si, že po 30 letech je už čas na odpuštění.

Josef Mundil

BIBLE A JEJÍ PŘEKLÁDÁNÍ V JEDNOTĚ BRATRSKÉ

Vztah k Bibli

Bratří v Jednotě bratrské brali velice vážně naléhavost Božího slova. Už ve svém formování Jednota bratrská vyjádřila ústy i perem předního svého formovatele Bratra Řehoře,

že chce „dosti míti na svatém čtení“ (evangelium) a že se bude spravovat Božím zákonem. Ponejvíce byli Bratří osloveni Ježíšovým kázáním na hoře (Mt 5-7), jehož jádro a zároveň návod k praktickému životu viděli v osmeru blahoslavenství. Ve smyslu už apoštolské interpretace přístupu k Písmu, totiž že Starý zákon nutno užívat ve světle Nového zákona, a pod vlivem Chelčického důrazu na „boj duchovní“ podle Ef 6,12 (*nevedeme svůj boj proti lidským nepřátelům, ale proti mocnostem, silám a všemu, co ovládá tento věk tmy, proti nadzemským duchům zla*) jako protikladu ke starozákonním válkám, Bratří v počáteční generaci jaksí upozadovali Starý zákon a jako by si na první pohled stačili se zákonem Novým (12 desítek let nevydávají celou Bibli – až do početí velikého díla kralického). Přední orientace na Nový zákon dala výraz i názvu společenství Bratří na základě oslovenosti evangelium: Bratří Zákona Kristova. Nicméně Starý zákon nebyl odmítán, zvláště kladně byly přijímány knihy vyučující, hlavně Žalmy a Kazatel, odmítnuty nebyly ani apokryfy. Nedá se tím, pravda, říci, že se už tenkrát mezi Bratřimi nenašli lidé zvláště „horliví“ (která doba je nemá?) a pravdu prý vlastníci a střežící, takže mohl být odmítnut B. Vavřinec Krasonický, když při kázání uvedl řeč prorockou a ostře napomenut: „I co smíš mluvit? I co nám do Židů? Však my máme Nový Zákon a ne Starý!“

Od počátku se Bratří hlásili k autoritě Písma, které se stalo prvním a předním pramenem jejich bohosloví. Vypočetli z něho Kristův nárok na celého člověka, celý život měřený Boží vůlí, a přijali Písmo jako svědectví o Božím spasitelném jednání pro člověka v Ježíši Kristu. Vyznávali, že Písmo mluví především v církvi, ve společenství (proto také v 16.století při překladu Kralické Bible tolik dbali na rytmičnost a jasnost textu, aby byl dobře „slyšen“); stejně však v prvních krocích mladé Jednoty při hledání dobrého kněze a při ustavování a ohledávání vlastních řádů nově se tvořícího společenství jim zkušenost napověděla, že Písmo mluví zároveň jako protějšek církve, že církve nutně musí

být Písmem měřena. Říká i později Matěj Červenka, že se Bratři naučili rozumět Písmu jako neodmyslitelnému, výchozímu, i když toliko služebnému základu svého vyznavačského života.

Boží slovo pro ně bylo nutností. Víme-li, že se Jednota bratrská formovala z vyznavačských hloučků důsledných křesťanů, je zřejmé, že znalost Písma u nich byla na vysoké úrovni (podobně jako víme o znalosti Bible i v lidových vrstvách husitského hnutí). Jaké biblické texty, jakou Bibli však měli v rukou?

Je nesporné, že důležité oddíly byly zaznamenávány pamětí a rozšiřovány opisováním. Opisováním – tehdy jediným způsobem před vynálezem knihtisku – byly pořizovány i celé Bible. Pro jejich nákladnost však nemůžeme předpokládat masové rozšíření celých Biblí. Otázkou zůstává, jaké texty mohli mít Bratři v rukou k užívání? První recenze české Bible (jak to nazval Dobrovský) je svod dosavadních překladů asi z 80. let 14. století. Tato Bible byla na rozhraní 14. a 15. století pilně opisována. Druhou recenzi podle F. M. Bartoše provedl Jan Hus přezkoumáním a opravou textu. Autorem třetí je Martin Lupáč. Pro vzájemné sympatie tohoto husitského bohoslovce a Bratří se dá předpokládat, že jeho revize biblického textu byla v Jednotě zvláště vítána. Čtvrtou revizí je vlastně nejstarší tištěný biblický text český – Nový zákon z r. 1475. Snadnější dostupnost nastávajících tisků (Pražská Bible 1488, Kutnohorská 1489, tzv. Benátská 1506) zřejmě také ovlivnila jejich používání v Jednotě bratrské. Všechny tyto překlady – ale i následující až do práce kralických – jsou pořizovány vesměs z latinské Vulgaty (některé „výjimky potvrzují pravidlo“).

Překlady před Kralickou

Protože se však zmíněné tištěné Bible nedrží doslovného překladu z latinské předlohy a český text je modernizován, nad čímž se pozastavuje vůdčí osobnost Jednoty B. Lukáš, je Jednota vlastně vyprovokována k vlastnímu vydání Nového zákona, 1518 a 1525. Oba Nové zákony vyšly v sídle Lukáše

v Mladé Boleslavi ve vlastní bratrské tiskárně, jejímž správcem pro tisk 1518 byl Mikuláš Klaudián, pro tisk 1525 Jiří Štyrsa. Původcem obou vydání je patrně B. Lukáš sám. Je pozoruhodné, že jeho bystrý a pronikavý duch, který vymanil Jednotu z ústrannosti a zabránil jejímu skluzu do sektářského záslužnictví, zůstal v otázce biblického textu konzervativní v přecenění Vulgaty, netuše, jak byl její text porušen během staletého opisování. Vyžaduje doslovný překlad, ne podle smyslu, proti modernější gramatice drží staročeské archaismy, čímž je český jazyk jakoby oblečen do tuhého krunýře. Znovu a ostřeji je vyjádřena kritika ve vydání 1525 spolu s odmítavým postojem ke snahám překládat biblické texty z původních jazyků, a proto se znění Nového zákona 1525 ještě více přimyká znění latinské předlohy. (Ještě Blahoslavovi dá dost práce, aby konzervativní stanovisko bylo překonáno.)

K Novému zákonu 1518 jsou připojeny „řeči prorocké i jiné ze Starého Zákona, jichžto v Novém Zákoně není, kteréž se místo epístol čítají o svátcích ročních i k vigílii a v postě dne každého.“

Nový zákon má tedy nyní Jednota svůj vlastní. Na překlad Starého zákona nepamýšlí; jednak pro dřívější nedůvěru k němu a snad i proto, že síly předních mužů byly dosti vázány řešením vnitřních problémů a vnějším tlakem mocensko-duchovním.

Jan Blahoslav, který svým širokým vzděláním a uměleckým citem nasál do své tvůrčí práce kladné a zušlechťující prvky humanismu, poznal potřebu dokonalejšího překladu Písma podle původního textu. Musel však nejprve vybojovat ne jednoduchý zápas se svými odpurci o místo hlubšího vzdělání v Jednotě bratrské. V nejširším vzdělání, ovšem na základě pravé zbožnosti, neviděl nebezpečí pro Jednotu, ale naopak v kulturní zaostalosti. Prostějovský synod 1555 jej pověřil přípravou pečlivého vydání Nového zákona. Aby dokázal činem a příkladem oprávněnost svých vysokých nároků na vzdělání, oddal se práci celou duší a strávil nad ní „dobrý díl svého věku“. Jeho práce na

textu Nového zákona není v pravém slova smyslu vlastním překladem, ale důkladnou a kritickou revizí starších překladů s přihlédnutím k překladům cizím a k nejnovějším textům latinským a řeckým. Jeho dílo však vyniká vybroušeností českého textu a jeho rytmikou. Vytvořil vznešený liturgický text, který odpovídá pohledu k nebesům, aniž by zastíral pohled k všedním úkolům na zemi. I nepřátelé Jednoty bratrské hovořili s úctou a uznáním o Blahoslavově češtině, která se v následujících desetiletích stala jazykem Kralické Bible, v níž pak provází život našeho národa nejtěžšími staletími.

Blahoslavův Nový zákon vyšel r. 1564 ve dvou typografických verzích (ne-li ve dvou vydáních) v Ivančicích a ve větším formátu r. 1568. S malými změnami byl pojat do celku šestidílné Kralické Bible 1594. Skvělou prací na Novém zákoně (i zkušenostmi a poznámkami shrnutými v Grammatice české, 1571) připravil Blahoslav cestu k překladu celé Bible. Když Bratří začínají s rozsáhlým překladem starozákonních knih, žil už Blahoslavův Nový zákon v bratrských sborech a církev s ním srůstala. Bylo tedy předem rozhodnuto, že překlad bude svou povahou, slovní zásobou i liturgičností řeči podoben dílu Blahoslavovu.

Blahoslav povznesl v Jednotě bratrské na vysokou úroveň nejen biblický text, ale i kancionály (Šamotulský, Ivančický). Jakýmsi spojením práce na biblickém textu a kancionálu vzniklo zajímavé dílko, které je dobře si připomenout, ač se přímo nejedná o překlad konkrétní biblické knihy. Evangelia, anebo čtení svatá, kteráž slovou pašije..., 1571, obsahující oblíbené a obvyklé stati Nového zákona, které byly čteny při pašijích; 17 oddílů Písma je podloženo jednohlasou melodií. Blahoslav tuto knížečku vydal nedlouho před svou předčasnou smrtí. Symbolicky jsou Evangelia slavnostním zakončením velikého Blahoslavova díla a pečetí jeho pracovitosti i snahy, aby Boží slovo se četlo a zpívalo v rouše nejkrásnějším.

Podle svědectví Esroma Rüdingera pomýšlel Blahoslav i na překlad Starého

zákona, „...ale nebylo mu dáno tolik života, aby tu práci podnikl...“ Prvým krokem na cestě k vlastnímu překladu Starého zákona v Jednotě bratrské, krokem snad ještě neprogramovým, je pokus o překlad Žalmů z pera Matěje Červenky; vyšel v Prostějově r. 1562. Nedosáhl jazykové úrovně Blahoslavova Nového zákona, který vychází až dva roky po odvážném díle Červenkově, ale má v dějinách biblické práce Jednoty bratrské významné, byť zapomínané místo, když jeho práci překryla a zastínila práce následovníků. Žaltář je vlastně modlitební kniha křesťanstva, proto nepřekvapí, že k němu svou pozornost obrací i Bratří, zvláště v době, když začíná klíčit myšlenka na vlastní překlad celé Bible. Červenkovu pozoruhodné dílo mezi Bratřimi není v tomto směru počinem osamoceným.

Roku 1579 a znovu bez výkladového materiálu r. 1581 vyšel z bratrské dílny jakožto nejpotřebnější starozákonní kniha Žaltář Davida svatého. Tento Žaltář bude pojat do 3. dílu šestidílné Kralické Bible (1582). V předmluvě onoho prvního samostatného Žaltáře (1579) se jako důvod vydání uvádí potřeba „pozpravení“ této vzácné knihy podle originálního hebrejského textu, čehož v dosavadních českých edicích žalmů dosud nebylo. Práce na žalmech tedy byly počínkem „kralického“ kolektivu v nastávajícím velikém díle. Za hlavního experta překládání žalmů do češtiny označuje E. Rüdinger Izaiáše Cibulku.

Rüdingerovo svědectví se staví proti domněnání, že by překladatelem žalmů Kralické Bible byl Jiřík Strejc (čímž ovšem Strejc není vyřazován z kolektivu překladatelů!). Jeho nepochybné autorství je však u přebásnění žalmů pro chrámový zpěv. Pro potřeby sborů měla Jednota Šamotulský a Ivančický kancionál, a proto Bratří uvažovali opatrně a váhavě o vydání souboru žalmů pro zpěv. Žalмовé neb Zpěvové svatého Davida vyšly poprvé v Kralicích r. 1587, pak až za 11 let r. 1598. Mimo Jednotu však Strejcův žaltář vyšel v předbělohorské době ještě 14x., což svědčí o veliké oblibě a rychlém vžití

Strejcova díla. Biblický text žalmů, ač v parafrázi, se tak dostává do širokého okruhu čtenářů-zpěváků. Jednota bratrská zařadila do svého zpěvníku všech 150 žalmů Strejcem upravených teprve po 28 letech – do Kralického kancionálu (Písně duchovní Evangelitské z Písem svatých), 1615.

Ještě než obrátíme pozornost ke Kralické Bibli, zmiňme stručně zajímavou bratrskou příručku Řeči Boží... (1592 – nedochováno, 1597, 1604, 1616). Je to knížka perikop se zněním starozákonních i novozákonních textů, které se měly číst jednotlivě ve všech bratrských sborech během církevního roku. Tato příručka však nebyla chápána jako pomůcka výlučně kněžská; byla určena i pro laickou veřejnost a vybavena i rejstříkem vhodných písní a čtení na každý i všední den, aby mohla být používána i „doma v společnostech čeledních“.

Kralická Bible

První konkrétní a jediná autentická zpráva o počátcích překládání Starého zákona je zapsána v Aktech Jednoty bratrské k roku 1577: *Toho roku také začalo vykládání bibli v Evančicích, což odjitím mistra Mikuláše (pozn: Mikuláš Albert z Kaménka) k přátelům a potom smrtí B. Štefanovou přetrženo, a zase teprv druhého roku k jaru v ruce vzato a vykladači na Kralice i s impresí obrázení.*“ Začíná se rodit slavná Bibli česká, tzv. Kralická Bible. Jedněmi bude milována jako nejcennější majetek, druhými pokládána za nejhorší kacírský jed.

O Kralické Bibli vyšlo mnoho pojednání obširných i stručných, velkou pozornost k sobě soustředila v r. 1979, kdy ke 400. vydání 1. dílu byla v evangelických časopisech uveřejněna dlouhá řada článků. Následující odstavec budou proto jen stručnou připomínkou důkladné, svědomité a s láskou konané a odvedené práce vzácného kolektivu na stavbě chrámu Slova v Kralické Bibli.

Nejsou známa jména všech spolupracovníků na překladech a výkladech, není přesně známa ani míra podílu, kterým přispěli ke společné práci Ondřej Štefan, Jan Eneáš,

Izaiáš Cibulka, Mikuláš Albert z Kaménka, Pavel Jessen, Adam Felin, Jan Kapito, Jan Němčanský, Jan Efraim, Samuel Sušický, Jiřík Strejc a Lukáš Helic. Ztrácejí se nad dílem. Všichni byli duchovními Jednoty bratrské, někteří předními staršími, biskupy, správci sborů a školy, takže účast na překladech nebyla jejich výhradní prací; valnou většinou šlo o práci okrajovou, trvající třeba jen několik málo let, zatímco ostatní práce vyplnila větší část jejich života a díla. Vykonal i však úžasné dílo za těžkých a složitých podmínek, jejich aktivita byla stíhána zkouškami a ztrátami. Hned v počátku práce byli ohroženi císařským mandátem z 30.7.1577 „proti všem novotám náboženským“, bylo tu nebezpečí prozrazení jejich tajné tiskárny v Ivančicích. Novou záštitu jim poskytl Jan starší ze Žerotína na své tvrzi v Kralicích nad Oslavou (1578). (Žerotín Kralice koupil před šesti lety a chtěl zde vybudovat jakousi bratrskou akademii. Převezení tiskárny sem z Ivančic mohlo být plánováno a teď jen uspíšeno oním císařským mandátem. Těžkou ztrátou pro práci na překladu bylo úmrtí O. Štefana (1577) a Iz. Cibulky (1582).

Celý překlad Bratří rozvrhli do pěti dílů. Nespokojili se však jen s co nejkrásnějším překladem z původních jazyků do krásné, vybroušené a libozvučné češtiny v intencích Blahoslavových. Vlastní překlad obklopili výklady v duchu bratrského učení a opatřili je vědeckými poznámkami z biblické archeologie, dějepisu, zeměpisu, přírodopisu, lékařství, etnografie, mytologie, filozofie apod. s odvolávkami na jisté prameny. Správcům bratrských sborů poznámkový aparát měl nahradit nesnadno dostupné obširné zahraniční komentáře, neboť pro tyto poznámky Bratří opatřili nejlepší vykladačskou literaturu, která vzešla z celoevropského reformačního zápasu o pochopení Božího slova. Jako novum přinesla šestidílná Bible rozdělení kapitol na verše, na rozdíl ještě od Blahoslava, který dělil text na úseky označené okrajovými velkými písmeny.

Prvním bratrským tiskem v přestěhované ivančické tiskárně byl v Kralicích Biblí české díl první s obsahem pěti knih Mojžišových. Vyšel 29. 5. 1579 – je to jediné známé denní datum z historie vzniku Kralické Bible. Druhý díl vyšel roku následujícího (1580) s knihami Jozue až Ester; knihy Job až Píseň Šalomounova vyšly jako díl třetí (1582). Po pětileté přestávce vydali Bratři čtvrtý díl (1587) s prorockými knihami a hned další rok (1588) bylo celé překladatelské dílo dokonáno pátou částí, obsahující apokryfy (knihy Tobiášova, modlitba Manassesova, Judith, Báruch, list Jeremiášův, přídavky k Danielovi, 3. a 4. kniha Ezdrášova, přídavky k Ester, 3 knihy Makabejské, kniha Moudrosti a Ecclesiasticus – Sirach). Hlavní úkol překladatelské skupiny byl za 9 let splněn. Šestý díl celého souboru Biblí české, jak už řečeno, tvořil Blahoslavův Nový zákon znovu upraveně vydaný a doplněný výklady (1594).

Skupina Bratří, tajně pracujících za nepříznivých podmínek politických i hospodářských, vytrvala při díle s mnohými modlitbami, v pokoře, a skoro anonymně odvedla epochální dílo. K monumentalitě Kralické Bible nepochybně přispěli i pracovníci tiskárny rozmanitostí výzdoby; neméně esteticky působivý je i sám grafický obraz tisku, náročné, a přece ladné je uspořádání i okrajového komentáře. Sluší tedy připomenout práci tiskaře, jehož rukama a pod jehož vedením bylo úsilí překladatelů předáno uživatelům. Byl jím Zachariáš Solín; od r. 1592 s ním na grafické úpravě spolupracoval Václav Elam. Po smrti Solínově (1596) vedení tiskárny převzal Samuel Sylvestr. Vysoké byly nároky na jazykovou i obsahovou stránku, neméně vysoké byly i požadavky grafické působivosti. Neboť královskému Slovu přísluší i královský šat.

Objemnost edice šestidílnky a velká pořizovací cena nedovolily, aby se tato Bible dostala do širokého okruhu bratrských rodin (předmluvy ji určují kněžím a správcům sborů). Proto za dva roky po vydání šestého dílu vychází (1596) přístupnější, jednosvazkové vydání Biblí svaté v menším formátu

bez výkladů, ale s rejstříkem starozákonních citátů v Novém zákoně a s rejstříkem perikop na celý rok. Tisk je drobnější, ale úhledný ve dvou sloupcích na jemném papíru.

V témže roce (1596) vychází ještě Nový zákon v kapesním vydání. Další vydání Nového zákona se objevuje r. 1601. Toto vydání často supljuje v dochovaných souborech šestidílné Kralické Bible 6. díl z r. 1594.

Jen přes jedno desetiletí vystačilo jednodílné vydání Bible, než došlo – žel – k poslednímu tisku roku 1613 ve velkém formátu. Podle tohoto vydání užíváme kralický text dodnes.

Vážnost, s jakou Bratři přistupovali k Písmu svatému, i odpovědnost překladatelská a vydavatelská se zračí v přístupu ke každému novému vydání textu Bible nebo její části – nikdy nešlo o pouhé reprinty, nýbrž o nové pečlivě přehlednuté redakce, dotýkající se i samotného překladu. Tento opravný přístup nenese stopy po zlehčování předchozí namáhavé práce, ale je veden snahou dát lidem do rukou co nejvěrnější a nejdokonalější znění Božího slova.

Kralická Bible vstoupila do života českého evangelictví koncem 16. století, kdy jí bylo dopřáno pouze několik desetiletí svobodného působení v církvi. Své poslání pak plnila jako kniha zakázaná, jejíž držení a čtení bylo trestné. Stala se symbolem věrnosti víře Beránkově a znamením naděje, svobody církve i národa.

Naše vděčnost za vznik Kralické bible patří i ochráncům Bratří, Žerotínům (sami byli členy Jednoty bratrské). Jan starší ze Žerotína přijal na svou kralickou tvrz překladatele a jejich tiskárnu, po jeho smrti (1583) následuje jeho příkladu Karel starší ze Žerotína. A nešlo o pouhou ochranu, šlo i o štedrou hmotnou podporu.

Činnost kralické tiskárny byla ukončena císařskými vojáky po bitvě na Bílé hoře r. 1620. V roce 1622 byla ukryta na Žerotínově zámku v Náměšti nad Oslavou, v r. 1629 našla přechodné místo v Přerově a odtud se vydala do Lešna, kde ji užíval Komenský. Definitivní konec jí učinil požár Lešna 1656.

Jen její zbytky, které odolaly ohni, se složitou cestou dostaly zpět do rukou Komenského v Amsterdamu.

Komenského Manualník již nemohl být tisknut v bratrské tiskárně, vyšel v Amsterdamu r. 1658. Vlastně mohl být, kdyby – kdyby se Komenský dříve rozhodl k tisku, neboť „Manualník aneb jádro celé biblí svaté“, redukce biblického textu, byl v rukopise hotov již r. 1623. Myšlenka na promyšlený výtah vedla Komenského k odvážné práci ještě ve vlasti v neklidných letech po Bílé hoře, kdy nebylo možno pomýšlet na vydání celé Bible. K té myšlence se vracel několikrát i v exilu, naléhavě se přihlásila po vestfálském míru (1648), kdy českým exulantům víry zhasla poslední naděje na návrat do vlasti. K vydání Manualníku se rozhoduje po mnoha mučivých úvahách, zda může zasahovat výběrem do nedotknutelného celku Písma svatého. „K čemuž ruky přičiniv, začal sem nejednou v srdci svém rozpakování cítiti, nebylo-li by to všetečností po Duchu svatém předělávati chtíti; poněvadž jisté jest, že on v Písmě svém ani nepřemluvil, ani ne nedomluvil, ale což chtěl, aby lidé věděli, to jim vyjevil. Až i ta na konci biblí stojící pohružka, že ujme-li kdo co z knihy té, Bůh jemu odejme díl jeho z knihy života, Zjev 22, 19. na mysl šla. Což však bedlivě rozjímaje nalezl jsem, že se k věci této nevztahuje; aniž všetečností slouti může to, což k zřejmému prospěchu pobožnosti patří.“

Chvějící se rukou v bázni Boží, ale s touhou dát do rukou prostým souvěrcům, začínajícím teologům a jiným (kteří z různých důvodů nechtou celou Bibli) alespoň část duchovního pokrmu Božího slova, předává Komenský Manualník amsterodamskému tiskaři Gabrielu a Roy k tisku.

Míra zestručnění biblického textu Manualníku je závislá na obsahu a významové intenzitě příslušné kapitoly, oddílu nebo verše. Skoro v úplnosti jsou přejímány kapitoly bohaté dějem a oddíly s normativní funkcí (např. Část Ex 20, obsahující Desatero), stručně se snaží vyjádřit heslovitou

charakteristiku kapitoly, vypouští to, co vyplývá z předchozích výkladů, vypouští vyprávění rodů a „ceremonií rozličných vypisování“; z některých kapitol tak zůstalo pouze heslovité záhlaví. Pro svou práci měl Komenský před sebou zřejmě více pramenů než jen šestidílku a kralické jednodílky, přihlížel i k Bibli Melantrichově a k latinskému textu.

*

Mohli bychom ještě hovořit o vlivu Kralické Bible na Bibli hallskou (1722), přešpurskou (1787), dokonce i na katolickou Bibli svatováclavskou (1677, 1712, 1715), hovořit o novodobých přetiscích a revizích různých kralických textů, o archeologických vykopávkách v Kralicích, o Památníku kralických tisků..., ale to by už byla jiná kapitola, i když ne bez zajímavostí.

Končíme přehled vztahu Jednoty bratrské k Písmu svatému, jak se zviditelnil v překladech a na edicích Bible a jejích částech.

K titulnímu listu jednoho exempláře Kralické Bible z r. 1596 je vybledlým již inkoustem připsáno:

„Kdo vezmeš do rukou tuto svatou biblii, tak merkuj naň jako na svoje dvě oči.“

Pisatel mohl mít v úctě práci na jejím vzniku, její osudy jako skrývané, ale chráněné knihy, avšak toto vroucí ocenění se týká jejího obsahu. Kéž by i pro nás byla vždy Bible (jakákoliv, kterou čteme k potěšení a k posílení víry) takovýma „očima“, jimiž bychom spatřovali divné věci ze zákona Božího. Jimiž bychom viděli Boží cestu za člověkem v Ježíši Kristu a svou cestu k věčným příbytkům v následování Beránka, který zvítězil nad hříchem i smrtí.

*

Seznam známých bratrských tisků biblických textů (názvy uvedeny zkráceně)

1518 Zákon Nový

1525 Nový Zákon

1562 Žaltář vnově do češtiny přeložený

1564 Nový zákon vnově do češtiny přeložený. Dvě typografické verze, na druhé

titul: *Nový zákon z jazyka řeckého do češtiny přeložený*

- 1568 *Nový zákon vnově do češtiny přeložený. Secunda editio diligenter recognita*
- 1571 *Evangelia anebo čtení svatá, kteráž slovou pašije (s notací)*
- 1579 *Bibli české díl první, totiž Patery knihy Mojžišovy vnově vydané*
- 1579 *Žaltář Davida svatého. Vnově do češtiny přeložený*
- 1580 *Bibli české díl druhý vnově vydaný (Jozue – Ester)*
- 1581 *Žaltář Davida svatého*
- 1582 *Bibli české díl třetí vnově vydaný (Job – Píseň Šalomounova)*
- 1587 *Bibli české díl čtvrtý vnově vydaný (Proroci)*
- 1587 *J(iřík) S(trejc) Z(ábřežský:) Žalмовé neb Zpěvové svatého Davida... (s notací)*
- 1588 *Bibli české díl pátý... Apokryfa*
- 1592 *Řeči boží (nedochováno)*
- 1594 *Bibli české díl šestý, totiž Nový zákon vnově vydaný*
- 1596 *Bibli svatá... vnově vytištěna vydána*
- 1596 *Nový zákon vnově do češtiny přeložený*
- 1597 *Řeči boží, kteréž se ... v shromážděních společných čítávají*
- 1598 *J(iřík) S(trejc) Z(ábřežský:) Žalмовé neb Zpěvové sv. Davida... (s notací)*
- 1601 *Bibli české díl šestý, totiž Nový zákon vnově přehlédnutý*
- 1604 *Řeči boží... vnově přehlédnuté*
- 1613 *Bibli svatá... Vnově vytištěna a vydána*
- 1616 *Řeči boží, kteréž se ... v shromážděních církevních pro základ služby Slova božího jednomyslně čítávají a vysvětlují*
- 1658 *Manualník aneb jádro celé Bibli svaté*

Jiří Polma

VALNÁ HROMADA A KONFERENCE 2013

Konala se 12. října 2013 v modlitebně Bratrské jednoty baptistů ve Vikýřovicích. Program konference byl v návaznosti na sjezd Exulanta ještě též věnován výročí posledního kralického vydání Bible. Konferenci zahájil místní kazatel Mgr. Ivoš Stanko, poté následovaly přednášky Mgr. Jiřího Polmy o překladech Bible v Jednotě bratrské, Mgr. Pavla Smetany o Janu Karafiátovi a jeho revizi Bible kralické (obě jsou v tomto věstníku) a Mgr. Jana Bistranina o vydáních Bible kralické od roku 1613 do Karafiátovy revize.

Odpoledne nás Luboš Hlavsa ze společnosti VISTAFILM seznámil s činností společnosti, připravovanými filmy k tématům z českých církevních dějin a byl promítnut film „Pod ochranou Žerotínů“. Součástí konference byla výstava Bibli od Melantrichovy, originálu Kralické z roku 1613, přes exulantské hallské tisky, prešpurská a berlínská vydání, typické ukázky Bibli vydávaných biblickými společnostmi, až opět ke Karafiátově revizi. Při nedělních bohoslužbách ve sboru BJB kázal čestný předseda Exulanta Mgr. Pavel Smetana.

Valná hromada schválila zprávu o činnosti občanského sdružení, zprávu o hospodaření v roce 2012 a vyslechla zprávu revizní. Dále místo Mgr. Ing. Karla Matějky, který se odstěhoval z ČR, zvolila za revizora Ludmilu Jirsákovou ze sboru ČCE v Teplicích.

Zpráva o činnosti občanského sdružení

Na počátku své zprávy o činnosti občanského sdružení Exulant za dobu od minulé valné hromady, která se konala v říjnu 2012 v Teplicích, bych rád znovu připomněl, že před 20 lety, v roce 1993, se začala realizovat myšlenka na obnovu spolku potomků pobělohorských exulantů. Byl tehdy svolán do Prahy sjezd pod názvem „Návrat do země otců“. Zřejmě nikdo přesně netušil, co bude jeho výsledkem. Za dva roky poté, v roce

1995, však bylo formálně založeno občanské sdružení Exulant a díky Bohu existujeme dodnes.

Proto se také naše letošní hlavní aktivita soustředila na uspořádání sjezdu po dvaceti letech. Uskutečnil se 8. června v Praze. Náplní naší činnosti v těch uplynulých dvaceti letech nebylo jen připomínání historie exulantů, ale také důraz na víru našich předků a snaha povzbudit k cestě víry potomky exulantů.

Ohlédnutí za činností sdružení v uplynulých dvaceti letech jsem přednesl na sjezdu v Praze, a proto je nebudu opakovat. Sjezd se uskutečnil v době, kdy doznívala v Praze povodeň, takže se snad někteří nechali od účasti odradit. Program sjezdu byl zaměřen na letošní významné 400. výročí posledního králického vydání Bible. Vše, co se dělo dopoledne v salvátorském chrámu a odpoledne v Betlémské kapli, bude zachyceno ve sborníku, takže to také nebudu připomínat.

Stručně k dalším akcím. První sobotu v únoru se tradičně konal v Žacléři Memoriál J. A. Komenského. Na hranicích u Komenského pomníku, na místě, kde se exulanti a Komenský loučili s vlastí, tentokrát posloužil kázáním při krátkých bohoslužbách bratr farář Miroslav Jelinek.

V březnu se čestný předseda Exulanta bratr Pavel Smetana zúčastnil setkání sudetských evangelíků, na jejich pozvání. V červenci se konal zájezd na Volyň po stopách českých evangelíků a baptistů. O zájezd byl velký zájem, autobus byl plně obsazen a jeho náplň byla všemi příznivě oceněna. Mohli jsme vidět nejen to, co po našich předcích na Volyni dosud trvá a postupně mizí, ale i současný život věřících na Ukrajině. V srpnu se konalo v Trpístech tradiční setkání reemigrantů z pruského Slezska. Jsme rádi, že se daří bratrům a sestrám ze západních Čech toto setkání každoročně uspořádat. Tuto naši dnešní konferenci ještě také věnujeme Bibli králické s přáním, aby Boží slovo bylo světlem stezce našeho života.

K loňské konferenci jsme vydali knihu Jednota bratrská v Lešně. Jde o text Edity Štěříkové, který vůbec poprvé uceleně podává historii Jednoty v Lešně od jejího počátku až do 20. století. Dalším textem, který kniha obsahuje, je práce polské historičky Jolanty Dworzaczkové o počátcích Jednoty v Polsku. Kromě této knihy máme ještě další, dříve vydané knihy E. Štěříkové „Běh života českých emigrantů v Berlíně v 18. století“, „Zelow, česká exulantská obec v Polsku“ a knihu Oldřicha Rejchrtů „Paprsky kalicha v letorostech Čechů z Volyně“. Dejte, prosím, o tom vědět svým známým, kteří by o ně mohli mít zájem.

Stejně jako v minulých letech vyšla letos dvě čísla našeho věstníku Exulant s informacemi o činnosti sdružení i s dalšími články, týkajícími se historie exulantů. Smutné je, že letos opět došlo ke zdražení poštovního, takže to dnes převyšuje náklady na tisk věstníku.

Z podnětu bratra Josefa Čápa byla v Lešně na Státní vyšší odborné škole J. A. Komenského instalována plastika Valéra Kováče. Je to historicky první památník v Lešně iniciovaný českým spolkem, který má připomenout ohromný vliv Jednoty bratrské na obecnou vzdělanost, ale i výročí Bible králické a králickou tiskárnu, která byla do Lešna převezena po Bílé hoře. V rámci Fondu malých projektů pro podporu přeshraniční spolupráce podal Exulant žádost o podporu projektu pamětní desky českým exulantům v Žitavě. Projekt byl schválen a doufejme, že bude zdárně realizován. Autorem této pamětní desky je akademický malíř Jan Měšťan.

V příštím roce tedy zahájíme třetí dekádu své existence. Máme před sebou tyto plány, které bychom rádi uskutečnili: První sobotu v únoru opět další ročník Memoriálu J. A. Komenského v Žacléři. Pokud můžete, zúčastněte se a doporučte účast dalším. Připravujeme vydání knihy Edity Štěříkové o exulantských ženách v obnovené Jednotě bratrské. Jde o mimořádnou práci v oblasti, kterou se dosud nikdo jiný nezabýval.

Od 4. do 6. července 2014 se bude ve Wroclawi konat setkání křesťanů střední Evropy. Jednáme s organizátory o účasti Exulanta na této akci. Máme připraveny výstavní panely o českých exulantech v pruském Slezsku a chceme prezentovat i činnost Exulanta. V této souvislosti je třeba říci, že výstavní panely připravili a jejich výrobu zaplatili manželé Štěříkovi, kteří je Exulantovi věnovali.

Pravidelně pořádáme zájezdy, ten v roce 2014 bychom rádi uskutečnili po stopách českých pobělohorských exulantů ve Slezsku.

V roce 2015 je před námi Husovo výročí. Bratr Pavel Čáp připravuje k této příležitosti publikaci, která by měla být ve spolupráci se zelowským reformovaným sborem vydána česky a polsky. Zároveň to bude sedmdesát let od konce II. světové války. Uvažujeme o tom, že bychom při této příležitosti uspořádali konferenci institucí, které se zabývají formálně či neformálně českými pobělohorskými exulanty a jejich odkazem. Byla by to organizačně i finančně velice náročná akce, takže prosíme o spolupráci každého, kdo může pomoci.

Na příští valnou hromadu budeme muset připravit změnu stanov sdružení, tak, aby odpovídaly novému občanskému zákoníku, který zřejmě k 1.1.2014 nabude účinnosti.

Ta třetí dekáda svědčí také o tom, že existence Exulanta není jen záležitostí těch, kdo osobně pamatují život v exulantských osadách před válkou a reemigraci, ale že naše činnost zajímá i jejich potomky a i další, kteří nemají přímé rodinné vazby na exil. Vždy nás velmi potěší, ozve-li se nám někdo, koho naše činnost zaujme. Všechno, co Exulant koná a organizuje, je děláno bez nároku na jakoukoliv odměnu, takže všem, kdo se na činnosti podílejí, aspoň takto velice děkují.

Jan Bistranin

JAN KARAFIÁT A REVIZE KRALICKÉ BIBLE

Kdo byl Jan Karafiát?

Jan Karafiát byl reformovaný (evangelický) farář. Narodil se v Jimramově 4. 1. 1846 v početné rodině jako předposlední z 10 dětí. Rodinné prostředí velice hluboce poznamenalo jeho duševní vývoj. Maminka byla vdova se 4 dětmi, když se provdala za Františka Karafiáta. Přestože o tom Karafiát mnoho nepíše, musel být jeho otec člověkem milujícím a odvážným, jestliže se uvázal pečovat o tak početnou rodinu, která se později rozrostla o dalších 6 dětí. „10 dětí v jedné rodině znamená vždy pro každého z nich znamenitou školu a výborný cvik,“ píše Karafiát. „Co jest to republika oni ještě nevědí, ale skutečná republika oni jsou. Mnoho vzájemné lásky užijí všichni, ale začne-li kdo ukazovat choutky ne právě republikánské, brzy se doví od druhých, že by se mu každá nestejnost a nerovnost špatně vyplácela.“ „Veliká milost bylo i to, že my, jsouce děti ze dvojího manželství, jsme se tak velice dobře snášeli. Ani jsme si toho nebyli vědomi, že jest mezi námi nějaký rozdíl.“ Karafiát vděčně vzpomíná na svého dědečka i tatínka. Přece však nejvíc ovlivnily jeho duchovní vývoj babička a maminka. „To nejstarší v mém životě, nač se dobře pamatuji, jest to, jak klečím u nohou své matky a odříkávám po ní svou večerní modlitbičku. Potom jsem obyčejně usnul v nohou mamince lůžka... U maminky bylo synáčkovi nejlépe, ale sotva takový synáček poodroste, už začne zaletovat.“ „Až do posledního dechu měla ona o mne péči, beze všech domluv byla vždycky na mé straně a vždy mi od Ducha svatého žádala „dobrá vnuknutí“.

S podobnou vděčností vzpomíná Karafiát na svou babičku, která ho vítala do Božího světa v den narození: „Vítám já tě, můj zlatý synáčku, vítám a přeji ti, aby se mnou se z tvého narození radovali mnozí, jako když se Jan Křtitel narodil. Však tobě také budeme říkat Jan. A tu ti nesu na přivítanou něco ode

mne, a od Pána Boha všechno to, co on ti ve své radě z veliké lásky věčně věků uchystal. Nikdy se nechtěj o to strachovat, všechno tě to vždycky samo najde. A ničeho se nikdy neboj a nikoho, jen samého Pána Boha; a toho se drž až do konce, že on jest milosrdný nade všechno vystižení a že moc jeho nemá žádných mezí, když on chce lidu svému spomáhat“. „Myslím pak, že to bylo bábinčino zvláštní od Pána Boha nadání, že tak ráda mívala kolem sebe děti, a vůbec lidi, kterým mohla prokazovat službu lásky a že se uměla tak hravě jim propůjčit. Nikdy jsme si nepovídali, že, majíce se rádi se všemi, my dva spolu se máme zvláště rádi, ale takové to bylo a věděli to všichni... Jí jediné to bylo v Jimramově dáno, aby se mnou mluvila o duchovních věcech tak, že se to dotýkalo mé duše. Ona mi mluvívala o Pánu Ježíši v jeho poměru k učedníku Janovi. Že ho "miloval Ježíš". Tak jsem začal tušit, že to něco jest a že takový poměr k Pánu Ježíši člověk může mít.“

Nejen rodinné prostředí, ale i duchovní klima Jimramova podstatně obohatilo život Jana Karafiáta. Vyrůstal v prostředí tolerančního evangelického sboru. Toleranční patent v roce 1781 způsobil u tajných evangelíků v Jimramově a v okolí, mezi něž patřili Karafiátovi předkové, „velikou radost“. Konečně po dlouhé době pronásledování a znásilňování svědomí mohli veřejně vyznávat svou víru. Uvědomovali si ovšem, že budou muset vystavět nový kostel, školu, faru, hřbitov a že si budou muset sami vydržovat faráře a učitele. Přesto se třetina obce přihlásila k reformované církvi. Navzdory tomu Karafiát v době svého dospívání vnímal stav evangelického sboru kriticky. „Naše evangelictví nebyla žádná vědomá radost z Pána Ježíše a jeho spasení. Byla to zděděná přichylnost ke starým našim vzácným otcům, kteří pro evangelium tolik trpěli a přehluboký odpor k církvi, která je pronásledovala.“

Citlivých strun v duši Jana Karafiáta se dotýkala krása Žďárských vrchů, do nichž je Jimramov zasazen, jak ji jako chlapec při pasení hus a při dětských hrách poznával

a do níž se i v dospělém věku každoročně vracel při návštěvách maminky.

Na školách

Základního vzdělání se mu dostalo v církevní škole, kde se „dítě naučilo číst, psát a počítat a mělo smysly tak probudilé a vybroušené, aby se, vyjdouc ze školy, dovedlo samo dále vzdělávat, anebo se mohlo věnovat studiím“. Karafiát měl štěstí na výborné učitele, kteří položili dobré základy jeho budoucího vzdělání. „To se nám vždycky jakoby samo rozumělo, že budu studovat,“ píše Karafiát v Pamětech. „Moji rodičové na mé studie ani zdaleka neměli prostředků... Z lásky ke mně se však odvažovali něčeho, čehož se arci na jimramovsku odvažovali mnozí... I když se pilnému studentovi podaří najít při studiích nějaké vedlejší zaměstnání, velice často dopadá on tak, že podkopal buď své zdraví, anebo své studie... Bylo však Boží milosrdenství už v tom, že jsme dostatečných prostředků neměli... Jinak by mne moji rodičové do cizozemsku asi byli nikdy neposlali...“

Po roční přípravce, v níž především prohloubil svou znalost němčiny, byl v roce 1858 přijat na latinské gymnázium v Litomyšli, na němž vyučovali piaristé, kteří zde měli svůj klášter. I v tom viděl zvláštní Boží vedení. „Piaristé bývali vždy k jinověrcům velice shovívaví a šetrní.. Nikdy mi neukázali nejmenší nelaskavosti proto, že jsem byl evangelík.“ Po celé studium v Litomyšli byl pak nejlepším žákem. Mezitím se situace rodiny natolik zhoršila, že další studium mladého Jana bylo ohroženo. „Ale v té chvíli se do toho vložilo Boží milosrdenství“ píše Karafiát. „Pán Bůh nasadil páku své milosti nejprve při mé sestře Marii, ... která vstoupila koncem roku 1861 do ústavu diakonek v Kaiserswerthu, který založil v r. 1836 farář dr. Theodor Fliedner. Když se dr. Fliedner dozvěděl, že její bratr studuje na piaristickém gymnáziu, kde se evangelické náboženství nevyučuje, umožnil od r. 1862 Karafiátovi další studium na evangelickém gymnáziu v Gütersloze ve Westfálsku.“

Těžké bylo loučení pro 16 letého chlapce, který odjížděl na dlouhou dobu do daleké ciziny. Jel před Prahu, Drážďany, Lipsko, Magdeburg, přes Brunšvik a Hannover do vestfálské Güterslohy. „Už stojím před gymnáziem, slušnou to budovou... nad vchodem se čte latinský nápis Soli Deo Gloria.“ Karafiát byl přijat s velkou láskou. Bytná, dcera evangelického faráře slečna Schreibrová, si Jana velice oblíbila. Zde se mohl účastnit pravidelných pobožností, měl k dispozici klavír. Vstupní zkoušky z latiny a řečtiny složil výborně, francouzštinu musel dohánět. Rychle se vpravil do nových poměrů. Nastala vzácná pozeňnaná doba tiché práce. Zde se Karafiátovi dostalo vynikajícího vzdělání v klasických i moderních jazycích, včetně hebrejštiny.

„Když mluvím o půl čtvrtá roku práce ve Vestfálsku, tu se sama podává otázka: Cožpak jsi za celou tu dobu nejel se domů podívat? Arciže nejel. Tenkrát se ještě tolik nejezdilo a cesta byla drahá.“ Přestože žil v německém prostředí, českému jazyku se neodcizil. Z domova si přivezl Kralickou Bibli, v níž si denně čítal, a kancionál. Navíc v diakonickém zařízení objevil českou knihovnu, kterou během studií celou přečetl. A česká duchovní písnička mu pomáhala překonávat stesk po domově. Na dobu strávenou v Gütersloze Karafiát vděčně vzpomínal. Zde se mu, podle jeho slov, stala největší milost, duchovní obrácení. Svě sestře Marii napsal: „Tělesně jsem zdrav, duchovně pak nacházím v Kristu vždy novou posilu, on mne každodenně celého i s mými hříchy přijímá a nosí a vždy se ke mně přiznává. Jemu se cele odevzdávám a jemu chci umřít i žítí. To se odehrálo ve vši tichosti... Šlo to, jako když rosa za tiché teplé noci padá na přisečenou travu.“ V únoru 1866 ukončil studium na gymnáziu s tak výborným prospěchem, že mu byla odpuštěna ústní maturitní zkouška.

To už v jeho srdci dozrála touha studovat teologii a připravit se k farářské práci ve své rodné církvi.

V letech 1867- 68 studoval na berlínské univerzitě, jejíž vysokou odbornou úroveň vděčně uznával. Během studijních prázdnin navštívil pro Čechy mimořádně zajímavé místo Nowawes u Postupimi. Byla vybudována v 18. století českými exulanty. Už se však s žádným česky mluvícím člověkem nesešel. Čechy doposud česky mluvící objevil v Rixdorfu, tehdy malém městečku při hranicích Berlína. Píše: „Všichni měli z mé návštěvy radost. A když jsem odcházel, tiskli mi všichni ruce a velice přátelsky mne zvali, abych zas přišel“. Velmi živá vzpomínka mu zůstala na veliké množství raněných vojáků z bitvy u Hradce Králové v r. 1866, mezi nimiž objevil i mnoho Čechů. Vzhledem k otcově vážnému onemocnění se o letních prázdninách vydal na cestu domů. „Radost ze shledání byla veliká, ale otcův stav se nelepšil... Můj druhý odjezd do ciziny byl mnohem těžší než první... Přesmutné bylo loučení s drahým otcem. Jeho pláčem přetřhaná slova: S Pánem Bohem. Já už tě víc neuhlídám, pronikla mě i celé tělo.“

Na univerzitě pak Karafiát studoval stejně pilně jako na gymnáziu. Navíc pravidelně nahlas ráno četl 6 kapitol z hebrejského textu Starého zákona a večer 3 kapitoly z řeckého textu Nového zákona a text porovnával s překladem Kralických mistrů. Berlín dával mladému studentu jedinečnou příležitost naslouchat nejlepšímu kazatelům té doby a navštívit vynikající obrazárny. „Poněvadž jsem se mnoho zabýval krásným uměním, vyjadřoval jsem se tenkrát tak, že Pán Bůh jest i ten největší umělec a pramen vši krásy. Nezformoval on zajisté vesmír a každou jeho podobnost jen tak ledabyly, nýbrž překrásně“.

V srpnu skončil jeho pobyt v Berlíně a před ním se otvírala další etapa studia na univerzitě v Bonnu. Cestou naposledy navštívil svého dobrého anděla, sestru Marii v Kaiserswerthu, která zanedlouho 4. 2. 1868 zemřela. V Bonnu se mu duchovně odcizil jeho nejlepší přítel Bedřich, stržený studentským buršáckým spolkem. Byla to pro Karafiáta veliká bolest a ztráta. Přesto studijní pobyt

v Bonnu pro něj znamenal velké obohacení. Zde se mu však začalo jednat o živý, duchovně probuzený sbor. „Vzcházelo mi tedy to světlo, že když přijde věřící kazatel do sboru s evangeliem, začnou se v takovém sboru ukazovat způsoby podle Božího přání. Ty změny nepůsobí kazatel, nýbrž Duch svatý skrze evangelium.“ Na dobu svého studia v Bonnu Karafiát po celý život vděčně vzpomínal.

„Byl jsem pak na posledních prázdninách a krásnější snad ty prázdniny ani nemohly být. Nejen proto, že jsem byl zas u maminky v Jimramově. Začínala se u mne ozývat opravdová chuť k práci.“ Poprvé vlastně měl skutečné kázání v Telecím, kde byl farářem jeho strýc.

Podle tehdejších platných církevních řádů byla povinnost kandidáta na kazatelskou službu strávit poslední semestr bohosloveckého studia ve Vídni. Vídeňská evangelická bohoslovecká fakulta znamenala pro Karafiáta nesmírné zklamání. Už její umístění v chatrňoučkém malém domku. Stejný pocit měl však i z úrovně přednášek. Přinosem snad pro něj bylo jenom setkání s tehdy významným profesorem Eduardem Böhlem. Získal oprávněný pocit, že vídeňská fakulta českým bohoslovcům nepřeje, že je tu nemá ráda. Karafiát byl přesvědčen, že to má kořeny už v událostech bělohorských. „Když se proti někomu velice těžce proviníte a nečiníte pokání, pak budete mívat až do své nešťastné smrti k tomu člověku vždy velkou nenávisť.“ Ani sama Vídeň neudělala na Karafiáta zvláštní dojem.

Náročnou kandidátskou zkoušku, která trvala 14 dní, složil podle církevního zřízení u moravského superintendenta Beneše po Velikonocích r. 1869 ve Vanovicích.

„Rozumělo se, že doba po zkoušce je již dobou práce. Nastávala pak otázka, kde je ta má práce.“ Nejprve vypomáhal ve sboru v Telecím a pak v Krabčicích u faráře Šuberta. Dva měsíce, které strávil v Jimramově, patřily k nejtěžším v jeho životě. Blízcí lidé se ho tázali, co hodlá dělat a on sám to

nevěděl. Vedle maminky byl v té těžké době pro něho potěšením Pán Bůh a jeho Písmo.

Kolín nad Rýnem, Roudnice, Skotsko, Čáslav

Vzhledem k tomu, že se nenašel uvolněný sbor, v němž by mohl kandidovat za faráře, přijal vychovatelské místo v Kolíně nad Rýnem. Jeho úkolem byla péče o 4 dospívající syny v zámožné evangelické rodině Langeově, kterým nedávno zemřela matka. Krátká epizoda Karafiátova života měla závažné důsledky. Zde slyšel o Hermínce, své veliké nenaplněné lásce. „Byl máj a při Rýně všechno kvetlo, když se v Kolíně objevila Hermínka... Bylo to v den Nanebevstoupení Páně ve velké zahradě u besídky, kdy jsem Hermínku viděl ponejprv. Tu jsme si ponejprv podali ruku jako lidé, kteří se dosud neviděli, ale o sobě už dobře věděli. I byla ona velice pěkná dcerka, krásně roslá, spíš větší než menší, s milým otevřeným pohledem, ale ne právě kráska.“

Péče o děti ve školním věku mu umožňovala další důkladné studium. Zde také poprvé začal uvažovat o akademickém působení v oboru biblistiky. Otec rodiny se znovu oženil, a tak mohl Karafiát přijmout pozvání od seniora Šuberta, aby přijal místo misijního pracovníka financovaného zahraniční misijní společností, pro rozsáhlé území, které spadalo pod krabčický sbor se sídlem v Roudnici. Zde poprvé kázal v modlitebně 3. 7. 1870. Vedle přípravy bohoslužeb se jeho práce soustředila na školní vyučování evangelických dětí. Pravidelně se pokoušel navštěvovat domácnosti členů sboru. „Konal jsem tyto návštěvy s mnohými modlitbami... Sám jsem při tom vyzískal velice mnoho. Nahlížel jsem tu do našeho nitra, jak je to vůbec jen možné.“ Karafiát se mnohdy setkával s velkou duchovní povrchností, především s absencí církevní kázně. Nepředstavitelné těžkosti na něj čekaly v Lounech, kde zahajoval misijní práci. Během této práce poznával, že nemůže splnit, co od něj misijní společnost očekávala.

„Ta přemilostivá ruka Boží se do mých pokažených věcí vložila a vyvodila z nich, čeho bych se nenadál...“ Byl požádán zástupci anglické misijní společnosti, aby napsal spis o Husovi. Po ukončení práce měl odjet na delší studijní cestu do Skotska. „Už dozrává, co bylo ve věčné Boží radě uloženo. V Edinburku mi mají kvést krásné věci. Skotsko zajisté to je pro mne Miss Buchanan... Odjel jsem z Roudnice dne 30. října 1871. Rád jsem na toto místo přišel a rád jsem odcházel, ač jsem byl v duši nemálo sevřený.“

Sedmiměsíční pobyt v hlavním městě Skotska Edinburghu měl pro mladého Karafiáta rozhodující význam. Současně ho upoutal svou krásou. „Jest pak Edinburgh město čarokrásné... Snad by se s ním mohla porovnávat Praha.“ Zde se setkal s pozoruhodnou reformovanou tradicí většinové evangelické církve. Zvláště na něj zapůsobila skotská neděle, která začíná už v sobotu večer. Veškerá práce, obchody, zábava se zastavily, aby se lidé mohli věnovat věcem Božím.

Jak už jsem naznačil, zde došlo k osudovému setkání Karafiáta se slečnou Johannou Buchanan, která pocházela ze šlechtické rodiny. Stala se jeho mateřskou přítelkyní (o 27 let starší než Karafiát). Rozhodným způsobem pak spoluurčovala jeho další život. „Tato Johanna i ve svém starším věku byla překrásná osoba vysokého vzrůstu, celá královna, s pevným pohledem a pružným krokem. Když jsem ji poprvé viděl jako mladý kandidát, dělala ona na mne dojem jako řecká bohyně.“

40 let trval tento pevný svazek duchovní platonické lásky.

Po návratu ze Skotska zůstávala před Karafiátem nedořešená otázka, jak dál. Do Krabčic a Roudnice se vrátit nemohl a pozvání do uprázdněného evangelického sboru nedostal.

Nečekaně mu byla nabídnuta práce v evangelickém učitelském ústavu v Čáslavi. Ani zde nebyl šťastný. Pro svou duchovní

práci mezi dětmi byl dokonce obžalován. Navíc ho potkalo několik osudových ran. Smrt vzácného přítele ze studií a pak zpráva z Německa, že vytoužená Hermínka se zasnoubila se svým ovdovělým strýcem, velkým boháčem. „Neplakal jsem, ale k práci jsem po celý den nebyl“, píše Karafiát. „Pro mne to katastrofa byla, nepochybně však byl v tom také milostivý Boží plán.“ V Čáslavi dopsal svůj vzdělavatelný spisek Kamarádi. Avšak hlavní literární prací tohoto období byli Broučci. „K tomuto spisku byl autor inspirován na mezi, když se za parného dopoledne ubíral z Peček do Bošína. Odpočívaje nedaleko Hořátve, pozoroval on ten veselý rej a shon všelijakých broučků a nosil odtud s sebou zárodek toho spisku po několik roků.“ Dvacet let však trvalo, než se probudil netušený zájem o tuto jedinečnou knížku pro „malé i velké děti“.

V červnu 1874 přišlo nečekaně pozvání do horského valašského sboru na Hrubé Lhotě. Zde byl jednomyslně zvolen za faráře od voličů, kteří ho dosud ani nespatriili. Karafiát potřeboval ujištění, že si „ho Pán Bůh na Lhotě přeje mít.“ Se svými studenty v Čáslavi se loučil slovy: „Měl jsem vás vždycky rád... Někteří z vás řeknou, že jsem byl přísným, a nelituji toho. Ale lituji, byl-li jsem sám k sobě méně přísným než k vám. Pozdravte své milé rodiče. S Pánem Bohem.“

Dvacet let na Valašsku

„Mně se na Valašsku líbilo, když jsem tam ponejprv vkročil, mně se na Valašsku po dvacet let líbilo, i když se mi tam mnohé věci nelíbily“. Karafiátovi se líbil nádherný zvlněný kraj, toleranční dřevěná katedrála, velká poctivost mezi lidem a především ochota řídit se i v každodenním životě podle Božího zákona. Na Valašsko pak přišel již s hotovým, ustáleným názorem, jak má reformovaný sbor vypadat. „Jednalo se mi o to, ... aby uprostřed světa tak velice porušeného měl Pán Bůh překrásnou svou církev... S takovou myslí jdu já na Lhotu: Pánu Ježíši se jedná o novou Lhotu a já mám kázat a svědčit. Žádám si mít všechny lidi upřímně

rád, nebát se z nich nikoho a ničeho, Pána Ježíše pak cele poslouchat, ať to stojí cokoli.“ Karafiát si uvědomoval, že se daří dílo duchovní na srdci člověka, pokud se zdařilo na srdci toho, skrze něhož má být konáno.“ Dva prostředky k duchovní proměně jsou modlitba a Slovo Boží. „I býval jsem mnoho na modlitbách a mnoho u jeho Písma, a čím dál, tím více...“ Duchovní práce kazatele začínala slabikářem. Snoubence, kteří přišli žádat o svatbu, zkoušel ze čtení. Připravil také zpěvník se všemi žalmy. Velmi mu záleželo na tom, aby sbor žil v Boží kázni. Svátosti Kristovy – křest a svatá Večeře Páně – jsou jen pro ty, kdo chtějí žít podle Slova Božího. „Pro život sboru je něco převzácného, když celý sbor jako jedna smířená rodina slaví radostně a srdečně s Pánem Ježíšem jeho památku.“ Správu evangelického sboru vykonává řádně volené staršovstvo. Tak se celý sbor učí skutečné demokracii. „Směle můžeme tvrdit, že žádná jiná frakce českého národa nepřispěla k ustálení a utvrzení Československé republiky tolik, jako my reformovaní.“ Staršovstvu se jednalo vedle duchovního růstu sboru také o pomoc chudým, sirotkům a vdovám. Pro to byl vytvořen zvláštní fond. Karafiátovi šlo i o to, aby se členové sboru pozvedli hospodářsky. Často chudobu způsobilo nemírné pití alkoholu, kouření a zvláště souzení. Farář pravidelně povzbuzoval k větší usilovnosti a pílí v hospodářství. Pokus o vybudování krásné církve přitahoval na Lhotu mnoho vzácných hostů. Nejvzácnější byla návštěva jeho mateřské přítelkyně slečny Jane Buchanan v r. 1876, která pro něj znamenala velké povzbuzení. Naopak z jeho německých přátel na Lhotu nepřijel nikdo. Bolestnou událostí pro Karafiátovu práci na Lhotě byla smrt superintendenta Beneše, který ji trvale podporoval a bránil. Nový superintendent, spíš dosazený než řádně zvolený, neměl pro Karafiátův duchovní zápas stejné porozumění. Když z moci úřadu začal zasahovat do vnitřního života sboru, zvažoval Karafiát jako poslední možnost utvoření nezávislého reformovaného

sboru. Každoročně trávil svou dovolenou v Edinburghu. Byl přesvědčen, že farář, který se cele věnuje své práci, řádnou dovolenou mít má, dokonce musí, a do tohoto práva nesmí zasahovat ani církevní vrchnost.

Život v horské vesnici skýtal současně příležitost k soustředěné literární a studijní práci. Připravil pro konfirmandy malý reformovaný katechismus, vydal odbornou práci Rozbor kralického Nového zákona co do řeči i překladu, obstaral kritické vydání Kralické Bible z r. 1613, vydal Broučky a Broučkovu pozůstalost.

Po neúspěšných pokusech najít vhodnou partnerku, která by s ním v jeho práci byla plně zajedno, se ukazovalo, že Karafiát zůstane sám podle Božího záměru.

Dvacetiletá těžká a náročná práce ve Lhotě se chýlila ke konci. Nedorozumění s církevním vedením, možnost pracovat na revidované Bibli Kralické a zvláště těžké onemocnění, které trvalo déle než tři měsíce, byly pro Karafiáta signálem, že je třeba uzavřít tuto důležitou etapu života. Aby si pro svou další práci zachoval nezávislost, přijal nabídku slečny Buchanan, aby byl jejím misionářem; to znamenalo, aby byl financován z jejích vlastních prostředků. Ještě se postaral o vhodného nástupce pro sbor v Lhotě a 4. 7. 1895, téměř padesátiletý, odjel do Nymburka a odtud do Prahy. Zde na něj čekala neodkladná práce. Měl na tři čtvrtě roku zastupovat nemocného vinohradského faráře, který naléhavě potřeboval odpočinek.

Přes třicet let v Praze

Byt se pro něj našel na Vinohradech na Smetance (dnes je tam umístěna mramorová deska). Ihned se ujal duchovenské práce ve vinohradském sboru, kde našel výborného spolupracovníka Antonína Dvořáka, stavitele a kurátora sboru. Zde také vykonal konfirmaci. Mezi konfirmovanými byli také nejstarší syn a dcera prof. T. G. Masaryka. Po návratu faráře Kašpara přijímal Karafiát pozvání do pražských i venkovských sborů církve reformované i ostatních nekatolických

církví. Tuto činnost považoval za misijní. Byl přesvědčen, že pouze duchovně probuzený sbor může být přitažlivý pro jiné lidi. Za to se vytrvale modlil a pro to i kazatelsky pracoval. Stojí za to vyslechnout jeho názor na sjednocení křesťanských církví: „Můžete se hádat, zdali je váš rybníček větší a jsou-li v něm lepší ryby než v sousedním jezírku. Platí to však jenom potud, dokud trvá odliv. Jakmile nastane příliv, konec sporů. Moře se vrací se silou, které nikdo na světě neodolá. Zatopí rybníčky i jezírka a všechno všude jest jedno jediné neobsáhlé moře.“ Hlavní kazatelská práce Jana Karafiáta však byla v jeho bytě na Smetance, kde se mohlo shromáždit až 70 posluchačů, kde pravidelně konal bohoslužby až do roku 1911. Sem přicházeli probuzení studenti a mnozí další lidé, kteří toužili po osvobodivém slovu evangelia. „Ty ranní neděle byly pro mne ty nejkrásnější neděle a to jistě i těm, kteří na tyto služby Boží chodili. V 8 hodin ráno, když jsem se s nimi modlil a slovo Boží jim kázal, byl jsem zajisté já v nejlepší své čerstvosti a síle a oni také.“

Od roku 1896 po deset let šestkrát do roka napsal a vydával Karafiát jak jediný autor na vlastní náklad „Nejmenší evangelický časopis Reformované listy“. V nich shrnul své názory na život církve, na církevní kázeň, na život ve sboru, články z misie mezi pohany a mnoho jiného; psal studie biblické pro učené i neučené, uveřejňoval svá kázání.

Vrcholné dílo Karafiátovo – revize Bible kralické

„Tato revize znamenala pro mne velice nesnadný úkol dvojího druhu. Předně jsem musel pořídit revidovaný text, tak hotový, aby se mohl předat do tiskárny. Od prvního verše Bible až do posledního jsem srovnával slovo za slovem s původním hebrejským a řeckým textem a podle pevných zásad uctivě a svědomitě měnil.“ Při tom byl Karafiát přesvědčen, „že překladatelé Kralické Bible byli netoliko znamenití učenci, nýbrž i milovníci Spasitele Pána Ježíše... Druhý pak úkol byl vypátrat, kdo by ten revidovaný

text vytiskl.“ Tento úkol na sebe vzala Londýnská biblická společnost.

Aby byla revize přijata církví, byly do všech sborů zaslány ukázky z Písně Šalamounovy a z epístoly ke Galatským ke kritickému hodnocení. Kromě časopisu Kalich byla práce přijata s velkým nadšením a vděčností.

První vázaný exemplář revidované Bible kralické byl předán autorovi až po válce v r. 1919. „Radost má nemohla být upřímnější a hlubší. Předivná to byla všechno Boží milost, když přes všechny vichřice světové války byla tato práce šťastně hotová.“

Současně pracoval Karafiát na svých Pamětech spisovatele Broučků. První díl byl dán do tisku ještě za války r. 1915, poslední díl byl uzavřen v r. 1927, jen půl druhého roku před jeho smrtí (31. 1. 1929). Celou svou životní cestu, své plány a jejich realizaci shrnul na téměř 1500 stranách. Jde o pozoruhodnou vědeckou práci. Karafiát měl svůj rozsáhlý osobní archiv, pečlivě si zapisoval po celý život jednotlivé události až do nejmenších podrobností. V Pamětech se odráží nejen jeho osobnost, ale i život církve a společnosti v druhé polovině 19. století. Současně je toto dílo mimořádně osobní. Nestydí se hovořit o svých pocitech, o neporozumění, únavě, radosti. Kolikrát se přiznává k pláči nad ztrátou milých, nad ztroskotáním nadějných plánů.

Závěr

Broučky znají mnozí. Jen málo lidí však zná příběh jejich tvůrce, jaká to byla osobnost, jaký byl jeho přínos pro církev i celou českou společnost. Karafiát byl věřící křesťan. Bůh a Kristus pro něj nebyli bezobsažnými pojmy. V modlitbách udržoval trvalé spojení. Věřil, že jeho život se odehrává podle svatých Božích plánů. Od církve pak Bůh nechce nic jiného, než aby nesla radostné poselství o Kristu, o jeho odpouštějící lásce a aby o tom vydávala svědectví poslušným životem podle Kristových řádů. Konečně právě jeho Broučci jsou jedním velkým

kázáním, jehož středem je vyznání, že ten, kdo se bojí Pána Boha, nemusí se, ba dokonce nesmí se nikoho a ničeho bát. Ani vnějšího nebezpečí, ani ohrožení života, ba ani smrti. Vždyť je trvale v Božích rukou. Karafiát se neuzavřel do ulity reformovaného sboru. Pečlivě sleduje život kolem a promýšlí všechny složité otázky z hlediska člověka, Božího stvoření a Kristova zákonu lásky. Patřil k nejvzdělanějším lidem své doby, a přece nechtěl být ničím jiným než malým, poslušným broučkem až do smrti.

Osobní svědectví

Můj tatínek jako student teologie k němu chodíval. Když odjížděl na rok do Basileje, přišel se s Karafiátem rozloučit. Ten mu slíbil, že se za něj bude pravidelně modlit. Po roce jej opět navštívil. Karafiát ho přivedl ke svému modlitebnímu koutku, kde měl seznam lidí, za něž se modlil a ukázal mému otci na jeho jméno v tomto seznamu. Slib do puntíku splnil. Takový byl Jan Karafiát.

Pavel Smetana

ČESKÁ REFORMACE (2)

Stárnoucí revoluce

Mezi husitskými teology, kteří pak počátkem ledna 1433 dorazili do Basileje, měli táboři většinu. V čele delegace přijel Prokop Holý v doprovodu Mikuláše z Pelhřimova, Petra Paynea a Oldřicha ze Znojma. Příslušníky osiřelé Žižkovy strany musíme v této chvíli rovněž považovat za interprety tábořské myšlenky. S Janem Rokycanou, který ovšem mluvil za Pražany, chopili se tyto řečníci před koncilem postupně obrany jednotlivých čtyř artikulů. Ale živé diskuse basilejského koncilu o husitské problematice nebyly vedeny duchem chebské dohody, jak se táboři nadáli. Koncil byl vlastně ochoten zabývat se vážně jen otázkou kalicha, nikoli tezemi tábořskými, které žádaly odstranění teokratické struktury soudobé společnosti a chtěli postavit na místo právnicky osnované církve klerikální převážně charismatickou církev

věřících. Ta se měla zříci bohatství dalekosáhlou přestavbou své ekonomiky, v níž by duchovní služba přestala být vázána na obročí pozemkového vlastnictví. Oč pohotověji by se církev vzdala majetku, slávy a moci, o to věrnější tlumočnicí evangelia by se osvědčila. Postupem jednání byl však tábořský postoj obratně označen jako kacířský, a tím z rozhovoru vyloučen, navzdory smělému Prokopovu pokusu o veřejné obhájení křesťanské pravověrnosti valdenských. Diplomátům koncilu se podařilo zákulisním jednáním s vyšší českou šlechtou vyprovokovat roztržku mezi tábory a utrakvisty. Koncem května 1434 přivedla rozdrčení vojenské síly Tábora v bitvě u Lipan.

Po roce 1436, kdy byl Tábor přinucen uzavřít se Zikmundem separátní mír, musela se i tábořská církev vydatně uskrovnit. Donucena okolnostmi, hájí aspoň právo žít v městech někdejšího mocného svazu sborový život, jak mu rozuměla na základě svého pochopení evangelia a prvotní církve. Ještě v říjnu onoho roku prohlásil Mikuláš z Pelhřimova, ne bez hrdosti, před císařem a legáty koncilu, že jeho církev vždycky hájila evangelijní pravdu bez ohledu na oporu násilí a moci, ať to bylo před válečným výbuchem, ať za války, ať po jejich dobytí. Na husitském synodu v Kutné Hoře podnikl r. 1443 poslední pokus o obhajobu tábořského pojetí večere Páně jako události předznamenávající Boží budoucnost. Ale jako teolog revoluce, které se nikdy nezřekl, prožíval se svými druhy drama revoluce stárnoucí. Po lipanské porážce se u něho uplatnily výrazněji motivy živé v počátcích hnutí. Deset let po Lipanech je vyslovil v dopise na Moravu. Přiblížil se tu znovu k nesmlouvavé společenské kritičnosti Chelčického a nastínil už také cestu, kterou se zanedlouho dají Čeští bratři.

Mikuláš Biskupec, bratr všech věřících v Krista, jak se tehdy podepsal, vzpomíná v dopise strážní, jimiž musel za posledních dvacet let projít proto, že vytrvale odmítal dát se odvrátit od poznané pravdy násilím a úskokem. Jestliže se basilejským otcům

podánilo lstí, jak soudí, obhájit římskou nadvládu nad světem, nezbyvá teď než žít křesťanskou svobodu navzdory jejich fyzickému vítězství. Rokycana se dal svést bludičkou pražského arcibiskupského stolce. Ubohé Čechy, které po prolítí krve tolika svých synů, nedovedly odolat svodům pozemských statků! Bůh přesto dokončí dílo reformace, ne už nástrojem válek a násilí, nýbrž s pomocí těch, které si povolá z míst, odkud to nikdo nečeká. Od války si už neslibuji nic, volá stárnoucí tábořský senior. Nejsem v bezpečí už ani mezi lidmi, kteří mne ujišťují svým přátelstvím. Nebudu však mlčet a v tom budu následovat příklad proroků a apoštolů a našich mučedníků Husa a Jeronýma. Věren až do konce skončil po definitivní porážce Tábora z r. 1452 jako vězeň Jiříka z Poděbrad.

Kromě literatury traktátové, polemické, biblicky vykladačské a manifestů, zůstává zvláště typickým svědectvím tábořské mentality bohatý poklad českých duchovních písní. Mluví o intenzivním prožitku skutečnosti v sytých obrazech a kategoriích biblických, čemuž napomáhalo i tábořské lidové školství, široce otevřené také ženám. Důsledně zjednodušená tábořská bohoslužba, redukující mši na slova ustanovení, na podávání večeře Páně pod obojí způsobou chleba a vína, na modlitbu Páně a vyhrazující mnoho místa kázání, zůstala ideálem také ve valdensko-tábořské církvi „věrných bratří“. V prostoru mezi kraji švýcarskými a Baltickým mořem ji oživil na starších základech a neúnavnými cestami organizoval německý valdenský Friedrich Reiser, ordinovaný Mikulášem z Pelhřimova počátkem třicátých let v pražském klášteře Na Slovanech a posléze upálený ve Štrasburku r. 1458. Svěrázné valdensko-tábořské pojetí svého ekumenického poslání vyjadřoval Reiser sebeoznačením „biskup věřících v římské církvi, kteří pohrdli Konstantinovým obdarováním“. Svě kazatele, určené pro misii v německých oblastech, školila tato mezinárodní církev ve smyslu tábořské teologie v dvojjazyčném Žatci. Zprostředkovala přísun tábořské

literatury německým souvěrcům i románským valdenským v Dauphiné a v Piemontu. Organizovala účinnou pomoc obětem inkvizice v zahraničí, zvláště péči o jejich děti, jimž se husitské Čechy, inkvizice zbavené, staly novým domovem. Poslední významnější z jejich představitelů, husity školených v Čechách, Štěpán z Basileje, byl před svým upálením ve Vídni r. 1467 v přátelském styku s prvními organizátory Jednoty bratrské.

Praha utrakvistická

Vliv pražského utrakvismu na vývoj husitské reformace, přitlumený v letech dvacátých, vzrostl naopak v letech následujících. Přitom neztratila sama Praha, v níž se reformace zrodila a která za časů Želivského dala signál i k revoluci, nikdy na fascinující přitažlivosti, byť i byla často terčem rozhořčené kritiky. Cizině představovala celou zemi. Její prestiž v ekumenickém rozhovoru ovšem zhusta převyšoval utvářivý vliv jejího vzoru v domácím prostředí. Když na jaře r. 1423 Gilles Mersault znalecky doporučoval měšťanům v daleké Tournai, aby neváhali napodobit husitský příklad a přijali čtyři články, splývala mu revoluční Praha s českým královstvím a s jeho válečníky, kteří, jak se na vlastní oči přesvědčil, „mečem a ohněm napadli současnou antikristovskou církev a dali se do budování obnovy církve apoštolské“. O šest let později mohl Petr Payne, mluvě jménem všech husitů před císařem Zikmundem na bratislavském hradě, vyznávat Ježíše přímo jako pražského bojovníka. Podobná symbolika prostupuje hojně manifesty, jimiž se pražská obec v zastoupení celé husitské reformace misijně obracela ke všemu křesťanstvu (1421 a znovu 1430) anebo hledala spojení a zastání u italských Benátek (1420).

Za odlivu a po potlačení revolučního vzepětí v pražských městech smířoval se ovšem Jakoubek ze Stříbra (+ 1429) víc a více s programem legitimistické reformace, která přestávala na vděčné obhajobě evangelické pravdy, již „milosrdný Pán nejprve v lidu tomto českém oznámil“. Podle tohoto

pojetí měly být společenské a církevní poměry sice modifikovány, avšak tak, aby nenarušily tradiční mocenské a státní struktury. Proto se zprvu zdálo, že prospěch reformované církve stačí po vnější stránce zaručit přestup arcibiskupa Konráda z vestfálské Vechty k husitství (1421). Čáslavský sněm mu v červnu toho roku přidal čtyři administrátory in spiritualibus, mezi nimiž nechyběli ani Jakoubek a Želivský, a redukoval tak arcibiskupovu úlohu na svěcení kněží. Než právě tím byl manifestován respekt pražských utrakvistů k svátostné kontinuitě takzvané apoštolské sukcese a jejich závislost na římské církvi. Proto nepřekvapuje, že právě zde mohly navázat pokusy o dohodu husitů s oficiální církví.

K prvnímu takovému pokusu se připravovalo Brno k letnicím 1424. Jednáním s umírněnými husity hodlal tam císař Zikmund jaksi odčinit trapný dojem z toho, že se nikdo ze stoupenců Husovy památky nedostavil na koncil do Sieny, který, pobouřen ohlasem jejich propagandy v Pikardii, vyhlásil obchodní blokádu Čech. Brněnská schůze se neuskutečnila, i když se na ni vídeňští bohoslovci v čele s Petrem von Pulkau připravili spisem, v němž nesmiřitelně rozvedli katolické přesvědčení, že „obecná církev rozumí lépe než husité Kristovým přikázáním i tomu, jak je třeba je zachovávat“. Nadějnější pokus podnikl polsko-litevský uchazeč o český trůn, Zikmund Korybut. Pod jeho ochranou přihlásil se r. 1426 Konrád z Vechty o svá omezená arcibiskupská práva, ale s Korybutovým pádem se opět musel 1427 až do své smrti (1431) spokojit s tím, že duchovní vedení utrakvismu přešlo z vůle pražské obce na husitského „superiora“. Stal se jím Jan Rokycana, od roku 1432 administrátor arcibiskupství, zvolený komisí říjnového pražského sněmu z r. 1435, a to bez ohledu na ustanovení církevního práva, arcibiskupem.

Sporná kompaktáta

O Rokycanovo potvrzení u kurie se přislíbil postarat císař Zikmund. Dosáhl tím české královské koruny, které ho revoluce

zbavila. Požadavek však nebyl zahrnut do kompaktát z 5. července 1436. Ta sice vyhlášovala smír mezi katolickou církví a husitstvím, ale přiznávala husitům vlastně jen kalich. Ostatní pražské články vešly do kompaktát zatíženy výhradami, které z nich činily potenciální východisko rekatolizace českých zemí. Tradiční právní řád římské církve byl jimi naveskrz respektován, svobodné kázání Božího slova opět vázáno na kanonickou misi a nedotčen zůstal i starý teoretický nárok církve na světské vlastnictví. Jen takový výklad kompaktát, který měl odvahu důsledně trvat na „chebském soudci“, mohl v nich vidět všemu navzdory právní zakotvení revolučních zisků reformace. Rokycana, který se o to se vši ohleduplností ke katolické věroučné soustavě upřímně snažil, musel zprvu dokonce odejít z Prahy a uspořádání církevní správy bylo svěřeno zcela konzervativnímu administrátorovi Křišťanovi z Prachatic (+ 1439). K soustředěnému dílu vnitřní obnovy přikročili husité Jana Rokycany se svou staroměstskou konsistoří až v době, kdy v zemi opět nebylo krále.

Učinili tak ovšem na úkor táborů, donucených na kutnohorské synodě r. 1443, aby se vzdali svého církevního svérázu a samosprávy.

Vyčkávající Řím

Katolický svět se s českými poměry nehodlal smířit a pokládal je za prozatímní. Enea Silvio Piccolomini za své návštěvy v Čechách roku 1451 v čele poselstva císaře Fridricha III. neskrýval své přesvědčení o trvalé neudržitelnosti utrakvistických výsad církevní povahy, i když si nerad připouštěl, že se sotva podaří odvolat vyvlastnění církevních statků, provedené tak důkladně za revoluce. Vážně ho zneklidňovala jen nepodajnost tábořské opozice. Kazatelskou propagandou zaútočil skoro současně na husity výmluvný Giovanni Capistrano, ale jeho okázalé vystupování na Moravě a skromnější na rožmberském jihu ztroskotalo. Více si sliboval papež Mikuláš V. od diplomatické

akce filozofujícího kardinála Mikuláše Kusánského, ten se však zdráhal vstoupit na kacírskou půdu a z porad, jimž předsedal v Řezně a ve Vídni, nevzešel schůdný návrh teologického vyrovnání mezi Římem a Prahou. Ta ostatně už r. 1447 svým málo úspěšným poselstvem do Říma naznačila, že nedojde-li k uznání a svátostnému potvrzení Rokycanova arcibiskupství, bude kališnická církev donucena pomýšlet na jiné cesty svého eklesiálního začlenění, jakkoli „neobyčejné a těchto časů nevedené“. Jejich výsledkem by arcí mohlo být „oddělení od stolice římské“. Nebyla-li to hrozba přímo příkladem táborským, jak se někteří domnívali, pak se nejspíš vynořovala naděje v možnost bližšího přimknutí k východní církvi.

Zájem o Cařihrad

Už svou účast na basilejských jednáních podmiňovali husité požadavkem, aby i řecká církev byla na koncilu zastoupena. Zájem o ni vzrostl obecně, když po předběžných úmluvách v Basileji se její početná delegace, vedená cařihradským císařem a patriarchou, dostavila na koncil do Ferrari a do Florencie a přistoupila tam koncem května 1439 na překvapující dohodu o závažných dogmatických otázkách, které dosud obě církve rozdělovaly. Dohoda však vůbec neuspokojila domácí pravoslavné zázemí, kde se do čela opozice postavil Georgios Scholarios Gennadios. Právě k němu a jeho druhům přišel na sklonku roku 1451 do Cařihradu husitský kněz, vystupující jako Konstantin Anglikos (asi v duchu Viklefových představ, že obnova církve by měla začít tam, kde ji Konstantin Veliký Anglický kdysi přivedl k pádu), nejspíš s úkolem ohledat, byl-li by cařihradský patriarchát ochoten vysvěcovat husitské kněze. Listem z ledna 1452 vyzval Gennadios českou církev k sjednocení s pravoslávím, oceňuje na husitském učení vlastně jen jeho protipapežské a protikonciliární zaměření. Kněz Konstantin se pak po návratu do Prahy koncem roku sám rozhodl znovu se vydat do Cařihradu a vyžádal si k tomu srdečně, ale věcně dost zdrženlivé

doporučení kališnické konsistoře. Bylo-li mu svěřeno tajné posláni, zaniklo zcela ve zmatcích, které záhy zachvátily Cařihrad, vydaný zdrcujícím útokům Turků, sídlo, k němuž husitský kněz Koranda vzhlížel především proto, že bylo „ozdobené důstojností pravého kněžství“. Na epizodickém příběhu je z našeho hlediska zajímavá Konstantinova koncepce ekumény reformačně smýšlejících a její geografické rozměry. Obráží ji pamětní spis jeho cařihradských přátel: „Podal nám zprávu o mnohých majících stejné názory o pravé víře i bohoslužbě, a to v Multansku z tamějších emigrantů, v zemích německých i v Uhrách a v Čechách, o přemnohých v Anglii, ujišťuje nás, že přemnozí v řečených národech jsou stejného smýšlení s ním.“

Amedeo Molnár

MALÝ PRŮVODCE VELKOU HISTORIÍ

Krušné časy v Krušných horách

V dnešním putování se vydáme po silnici E 55 z Teplic a naším cílem bude v minulosti frekventovaný hraniční přechod se Spolkovou republikou Německo Cínovec – Zinnwald. Že to byla v nedávné době trasa proslulá velice neblaze, připomínat raději nebudeme. Připomeneme si něco jiného. V Dubí uděláme malou zajíždčku. Odbočíme z uvedené silnice na Litvínov a po necelých deseti kilometrech jsme v městečku Hrob. Dávali-li jsme pozor ve škole při dějepisu, možná se nám vybaví, že to bylo právě zde, kde si předbělohorskí evangelíci postavili kostel, který jim pražský arcibiskup Lohe-lius nechal zbořit, což spolu s podobným incidentem v Broumově vedlo k velké patálii. Svůj evangelický kostel hrobští dokončili v roce 1614 a během dvou dnů, 11. a 12. prosince 1617, ho ozbrojená arcibiskupská rota pod vedením osekého hejtmana vypálila a zbořila. V roce 1913 se podařilo základy kostela objevit a odkrýt. Dnes je tato památka městem pěkně udržovaná a stojí za

návštěvu. Na dohled od zbytků starého evangelického kostela se rozpadá jiný evangelický kostel. Základní kámen k němu byl položen ve výroční den zboření původního protestantského kostela 12. prosince 1900. Byl postaven v secesním stylu drážďanskými architekty R. Schillingerem a W. Graebnerem a otevřen byl v roce 1902. Nápis na kostelní věži, že „hrad přepevný je Pán Bůh náš“ žaluje, že po odsunu německých evangelíků už se tu zřejmě nenašel nikdo, pro něž by toto vyznání bylo životní jistotou. Naše škoda.

Po odbočce do Hrobu se vrátíme na E 55 a vyjedeme na hřeben Krušných hor. Od pradávna se v Krušných horách dolovalo stříbro a cín. Tak i tady, na saských hranicích u dolů na cínovou a stříbrnou rudu, založili osadu Cínovec horníci a žili tu jako v jiných okolních horních osadách. Luterská reformace mezi nimi zapustila hluboké kořeny. To, co v roce 1617 začalo nedaleko odtud, v podhorském Hrobu, mělo i pro cínovecké evangelíky neblahé následky. Protireformaci zde zahájili jezuité, kteří se po bělohorské bitvě usadili v Bohosudově. O Vánocích 1652 začali v Bohosudově se stavbou rozsáhlé rezidence, která se měla stát v této části česko-saské hranice opěrným bodem k vykořenění reformačních myšlenek a hrází proti jejich pronikání ze Saska. Měla tomu napomoci i působivá pověst o zázračné sošce Panny Marie.

Záhy dolehl na evangelíky na Cínovci protireformační tlak. Zvláště v letech 1652 a 1666. Nátlak jezuitů z Bohosudova i světských vrchností přivedl luterány do velké duchovní nouze. Utíkali a usazovali se hned za hranicí v saském Zinnwaldu, který se rychle rozrůstal, potom i v nově založené (1671) exulantské obci Georgenfeld a jinde, kde se dalo. V roce 1667 napočítali v nedalekém Altenbergu a nejbližším okolí na 800 exulantů.

Přesto i na českém Cínovci, poměrně vzdáleném ode všech ostatních větších obcí na české straně, ještě mnoho luteránů přežívalo a drželo se svého vyznání. Pro

duchovní posilu si chodili přes hranici do Georgenfeldu a za farářem Imanuelem Heinrichem Kauderbachem do Geisingu. Povinné návštěvě katolických bohoslužeb se cínovečtí úspěšně vyhýbali, protože kostel neměli a jinnam to bylo daleko. Evangelický farář Kauderbach z Geisingu docházel někdy i na Cínovec, podle tradice prý sloužil v lesích a roklích a v nebezpečných dobách se zakázané bohoslužby konaly i v dolech.

V létě 1728 došlo k dalšímu zintenzivnění nátlaku. Farář Kauderbach dostal výhružný dopis, aby se neopovážil konat na české půdě jakékoliv církevní úkony. Luterský učitel Rössler, dosud na Cínovci vyučující, byl vyhnán a byl dosazen učitel katolický. Počátkem října 1728 dorazila na Cínovec reformační komise a s ní i dva jezuité s nařízením vrchnosti teplické, bílinské a městské rady v Krupce, že během šesti měsíců musí všichni přestoupit ke katolické víře nebo opustit zemi. Jezuité se ubytovali v myslivně, v níž se pak konaly katolické bohoslužby. Zároveň byly položeny základy katolického kostela. Jezuité přesvědčovali k přestupu po dobrém i po zlém. Někteří evangelíci byli dáni do vězení, kde měli být drženi, dokud se nezřeknou svého vyznání. Komise nečekala ani na uplynutí stanovené šestiměsíční lhůty. Už o Vánocích byli všichni muži předvoláni, aby před ní prohlásili svou katolickou pravověrnost. Ti, kteří odmítli, měli do konce roku odejít ze země. V příštích týdnech emigrovaly další početné skupiny. Celkem odešlo v těchto měsících z Cínovce více než 700 lidí.

Český Cínovec se tím téměř vyprázdnil. Rekatolizační komise a vrchnosti byly odchodem tolika lidí zaskočený. Vínou sváděly na zakázané působení geisingského faráře Kauderbacha, kterého považovaly za svého úhlavního nepřítele. Bylo mu prý dokonce ukládáno o život. Cínovecký rychtář Knauthe, konšelé a sedm dalších rodin, kteří odešli do exilu už v listopadu 1728, napsali své teplické vrchnosti dopis na rozloučenou, v němž zdůraznili, že jediným důvodem jejich odchodu je zachování čistého svědomí.

Omluvili se, že pro své přesvědčení nemohli uposlechnout vrchnostenského rozkazu a účastnit se katolických bohoslužeb, poděkovali za dosavadní dobré zacházení a přidali přání všeho dobrého. Málokomu se podařilo dům prodat, a tak ne všichni odcházeli lehce. Eliáš Judenfeind před odchodem svůj dům zapálil. Hans Hirsch přišel na lepší způsob. Svůj dřevěný domek přestěhoval do saského Zinnwaldu. V noci ho zdvihlo deset mužů na válce a přesunuli jej přes hranice. Do stropního trámu pak majitel vyřezal slova: „Díky Bohu jsem na saské půdě, poněvadž mne můj hospodář Hans Hirsch z Čech přeštrčil.“ Gustav Adolf Skalský v roce 1911 psal, že domek s nápisem dosud stojí.

Protireformace na Cínovci přinesla své ovoce. A tak začátkem dvacátého století se můžeme dočíst o události, která se tu stala a jejíž popis (nevím proč) mi připomíná jistý obrázek Josefa Lady. Dejme slovo tehdejší žurnalistice: 22. září odbývala se k pozvání evangelického vikáře Ungnada z Hrobů v Cínvaldě v bilinské pivnici schůzka (tak zvaný rodinný výlet) evangeliků z okrsků teplického a duchcovského jakož i z některých sousedních obcí saských, k níž se asi 100 přespolních evangeliků, mezi nimi i žen a dětí dostavilo. Když byl vikář Ungnad po půlčtvrté hodině schůzku, již se i četní katolíci zúčastnili, zahájil, měl proslov, v němž připomenul, jak krajina ona byla před válkou třicetiletou protestantskou, jak vyhnáni byli protestanté z Čech a zbořen evangelický kostel v Hrobech katolickým kněžstvem a zvláště pražským arcibiskupem r. 1618. To zavedlo některým protestantům podnět k výkřiku „Fuj!“ Přítomní katolíci, jakoby na něco podobného čekali, křičeli: „Dost! To si nedáme líbit! Přestaňte se posmívat! Ven s nimi! Zabte je!“ a pod. Vrchní lezec Ant. Tandler ještě s některými jinými se zdvihli a vrhli se na vikáře Ungnada. Týž dostal ránu do hlavy, avšak jeho souvěrci postavili se mezi něj a mezi útočníky. Ted' sklenicemi a židlemi do protestantů mláceno a házeno bez ohledu na to, zasaženi-li budou mužové

nebo i ženy a děti. Také katolíci meškající v předsíni venku vnikli do místnosti. Mezi útočníky zpozorováni i rekruti s vojenskou čapkou. Mezi evangeliky nastal veliký zmatek. Dveřmi prchnouti nemohli, pročež vyrazili dveře postranní místnosti, utekli se tam a vchod zatarasili. Kdykoli tam pouštěli některého souvěrce, metány sklenice proti otvoru. Řádění toto trvalo asi 15 minut. Když katolíci z místnosti se odklidili a hostinský ji zvenčí byl uzamkl, vrátili se tam evangelíci z vedlejší místnosti. Leželo tu plno rozbitých sklenic a židlí. Při této výtržnosti byly četné osoby více nebo méně vážně zraněny. Když pak po nějaké chvíli protestanté hostinec opouštěli, stálo množství katolíků na chodbě, po schodech a před hostincem na silnici. První kdo odcházeli, necháni na pokoji. Jakmile se však ve dveřích objevil vikář Ungnad, zavzněly výkřiky: „To je on! Zabte ho kacíře!“ a pod. Ungnad by nucen utéci se rychle přes hranici do Sas, při čemž on i jiní evangelíci byli kamenováni.... Vyšetřováním se zjistilo činné účastenství na výtržnosti té celkem devíti osob, vesměs cínvadských rodáků, příslušníků a katolíků, z nichž jediný byl starší než 40, ostatní vesměs ve stáří 20 let. Obžaloba vinila je ze zločinu veřejného násilí. Veřejný žalobce Ewach dovozoval, že přepadení protestantů bylo věci umluvenou, ličil nebezpečí, v němž se evangelíci nalézali a žádal za potrestání obžalovaných. Zvláště také konstatoval, že většina obžalovaných jsou členy spolku katolických dělníků v Cínvaldě, (kteří tedy patrně prakticky prováděli „křesťanský“ socialism v klerikálním smyslu).

Zájemce, kteří by chtěli vědět více, odkazují na literaturu, z níž jsem opisoval: G. A. Skalský: Z dějin české emigrace osmnáctého století, Chotěboř 1911; E. Štříříková: Exulantská útočiště v Lužici a Sasku, Praha 2004; F. Kühnel-Hrobský: Hrob, město náboženské reformace, Police n/M. 1937; J. Kilián: Zboření kostela v Hrobu, Praha 2007; Hlasy ze Siona, 1902.

Jan Bistranin

ZÁVĚREM

Činnost občanského sdružení EXULANT je financována pouze z dobrovolných příspěvků členů a příznivců. Pokud chcete na naši činnost přispět, uvádíme bankovní spojení občanského sdružení Exulant: **číslo účtu 209898309, kód banky 0800**. Pro případné dárce si dovoluujeme opět připojit složenky.

Jako vždy připomínáme, že podmínkou členství v našem sdružení není osobní "příslušnost" k exilu resp. návratu. Do svých řad zveme i sympatizanty zajímající se o naši činnost. K přihlášení se za člena stačí sdělit na

adresu sdružení jméno a příjmení, datum narození, bydliště, příp. církevní příslušnost (sbor) a příp. vztah k pobělohorskému exilu (potomek, sympatizant, zájemce o historii apod.) Z každé přihlášky máme radost. Po obdržení přihlášky Vás zařadíme do adresáře pro zasílání věstníku. Pokud Vám můžeme věstník zasílat hromadně, prostřednictvím některého sboru, prosíme, dejte nám to vědět.

Prosíme, abyste nás informovali i o dalších změnách (přestěhování, úmrtí našeho člena apod.), abychom na ně mohli reagovat.

Zveme Vás k účasti při odhalení pamětní desky českým exulantům v Žitavě. Uskuteční se dne 8. března 2014 ve 13,00 hod. u domu Neustadt č. 10 (proti Solnému domu). Poté budou následovat v Solném domě historické přednášky a koncert.

**Zveme vás na zájezd
Putování po „pruských“ exulantských obcích 18. století,
připravovaný na 10. – 11. května 2014.
Více na str. 4 -5**

Zájemci o účast na Setkání křesťanů střední a východní Evropy 4. – 6. července 2014 se mohou registrovat na internetových stránkách www.wroclaw2014.net. Účastnický poplatek je: dospělí 35 €, studenti 15 €, děti do 14 let zdarma. V ceně je ubytování na vysokoškolských kolejích, strava od pátku večer do neděle ráno a jízdenka na celý víkend po Wroclawi. Bližší informace o případné společné dopravě budou od února na sborech Českobratrské církve evangelické nebo na stránkách ekumena@e-cirkev.cz

Informační věstník občanského sdružení EXULANT, vydává občanské sdružení EXULANT. Vychází 2x ročně. Sídlo občanského sdružení i redakce: Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 9 – Husův dům, PSČ 110 00, Česká republika, http://exulant.evangelnet.cz ISSN 1801-514X
